

XI Konferencja Komitetu Badań nad Migracjami PAN
„Migracje w dobie kryzysów społecznych”

Łódź, 21-23 września 2022 r.

Abstrakty wystąpień *Book of Abstracts*

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny UŁ,
ul. POW 3/5, 90-255 Łódź

www.uni.lodz.pl/kbnmlodz2022

Organizatorzy

**Centrum Studiów Migracyjnych
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny**

**Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi**

**CENTRUM DIALOGU
im. Marka Edelmana w Łodzi**

Patronaty

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

**PREZYDENT MIASTA ŁÓDZI
HANNA ZDANOWSKA**

Sesja 1a. Uchodźcze mikrohistorie cz. 1 (prowadzenie: dr hab. Katarzyna Mirgos, prof. UG)

prof. dr hab. Dorota Praszalowicz (Uniwersytet Jagielloński) - *Uchodźcy wojenni i solidarnościowi w Seattle, WA (USA). Narracje jako narzędzie upodmiotowienia?*

Wśród strumieni polskich migracji napływających od końca XIX wieku do Pacific Northwest, wyróżniają się dwa, obejmujące uchodźców politycznych. Pierwszy to strumień uchodźców wojennych, drugi to uchodźcy solidarnościowi. Z obu strumieni wywodzili się liderzy, których rola w skupisku polskim jest doceniana. Jednym z elementów doceniania, jest utrwalanie pamięci o ich dramatycznych doświadczeniach uchodźczych. Służą temu nagrywane z nimi wywiady, spotkania, wystawy, filmy. Referat przedstawia główne wątki narracji: doświadczenie obozów dla uchodźców, sponsorów w regionie, pierwszych doświadczeń w nowym otoczeniu i sposobów radzenia sobie z traumą. Ponadto, polskie narracje wojenne przedstawione są w kontekście narracji uchodźców z krajów bałtyckich (Estonia, Łotwa, Litwa).

dr hab. Anna Mazurkiewicz, prof. UG (International Border Studies Center, Uniwersytet Gdański) - „Jestem uchodźczynią polityczną.” Studium przypadku w badaniach nad samoidentyfikacją członków diaspory polskiej z lat czterdziestych XX wieku

Zofia Korbońska spędziła 63 lata w Stanach Zjednoczonych. Przyjęła obywatelstwo tego kraju. Pracowała dla rządowej radiostacji (dla Głosu Ameryki). Przybyła tam w 1947 roku wraz z mężem, który był politykiem z grona opozycji antykomunistycznej, zmuszonym do ucieczki po wyjeździe Stanisława Mikołajczyka. W USA zamieszkała jako trzydziestolatka i tam zmarła w 2010 roku. W wywiadach przeprowadzonych w 2007 i 2008 roku, Korbońska podkreślała swoje zaangażowanie na rzecz Polski, niezmiennie określając się uchodźczynią polityczną, mimo że sama nigdy nie pełniła funkcji publicznej, nie była zaangażowana w działalność polityczną, a od jej przyjazdu do USA minęło 60 lat. Stawiając się poza kręgiem Polonii, a jednocześnie zauważając swoje oddalenie od Polski, lokowała życiorys swój i męża w przestrzeni pomiędzy (in-betweenness, Carruthers), wypełnionej misją (exile mission, Kirchmann) na rzecz przywrócenia wolności krajowi, z którego pochodziła. W czasie gdy prowadziłam rozmowy z Panią Zofia, Polska była wolnym krajem od niemal dwóch dekad, a działania Korbońskiej doceniono w jej kraju ojczystym (odznaczenia państwowe). Korbońską odwiedził w Waszyngtonie urzędujący prezydent RP. Mimo to, „nie-Amerykanka” i „nie-członkini Polonii,” ale Polka mieszkająca w USA - Korbońska naciskała na uchodźstwo polityczne jako podstawę jej samoidentyfikacji. W tym ujęciu chciała aby interpretowany był jej życiorys, rola, dorobek życia. Korbońska stanowi niezwykle interesujący głos kobiet z pokolenia zmuszonego do emigracji z powojennej Polski. Pozostające w cieniu mężów, naturalizowane obywatelki, najczęściej nieobecne na listach członków uchodźczych organizacji politycznych, mimo zaangażowania i pracy na rzecz tychże, Polki-uchodźczynie polityczne z lat 40. najczęściej są pomijane w opisie „uchodźców politycznych.” W oparciu o stadium przypadku rozważę możliwe przyczyny powstania tej luki.

dr Yulia Kiselyova (V. N. Karazin Kharkiv National University) - *Ukrainian Academics in Conditions of Forced Migration after Russian Invasion of Ukraine: “expectations” and “results”*

The talk is the result of the joint project with Viktoriia Ivashchenko. It is devoted to strategies of survival and career-building of academics from areas of military conflict in Ukraine in extreme circumstances and the level of cooperation within the academic community. The authors are also interested in the motives and degree of involvement of representatives of the host countries in their interactions with migrants. The authors propose to analysis of “expectations” and first “collisions with reality” of academicians. The methodology of the project involves collection and analysis of oral history interviews with academic employees of Ukraine’s universities.

Sesja 1b. Uchodźcze mikrohistorie cz. 2 (prowadzenie: dr hab. Anna Mazurkiewicz, prof. UG)

dr Ewa Antoszek (Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie/International Border Studies Center, Uniwersytet Gdański) - *Historie graniczne z pogranicza meksykańsko-amerykańskiego*

Chociaż badacze pogranicza od dawna osiągnęli konsensus co do arbitralności granic jako sztucznych konstruktów stworzonych przez ludzi na przestrzeni wieków, wydaje się, że w trzeciej dekadzie XXI wieku „polityczne granice oddzielające narody pozostają wszechobecne i problematyczne” (Ganster 2016, xv). Globalizacja i przepływy ludzi na początku XXI wieku otworzyły pewne granice dla międzynarodowego handlu lub usług, a jednocześnie zmieniły inne granice w niemal zamknięte obszary, których status został wzmocniony przez ustawodawstwo i militaryzację, z granicą amerykańsko-meksykańską będącą najlepszym przykładem ścierania się antagonistycznych sił – push and pull factors. Jako taka granica amerykańsko-meksykańska „stanowi paradygmatyczny przypadek rozwoju granic globalnych” (Ganster 2016, xvi). Przemiany te są szeroko dyskutowane w literaturze przedmiotu, która często jednak pomija aspekt ludzki, koncentrując się najczęściej na statystykach i liczbach. Celem niniejszej prezentacji jest analiza historii granicznych z pogranicza meksykańsko-amerykańskiego z uwzględnieniem właśnie tego aspektu, w oparciu o wywiady, świadectwa (testimonios) i narracje zebrane w dwóch filmach dokumentalnych: „Casa en tierra ajena” (2016 w reżyserii Ivanni Villalobos-Vindas oraz „Historias en la camioneta” (2011) M. Jenei Sanchez.

dr hab. Katarzyna Mirgos, prof. UG (International Border Studies Center, Uniwersytet Gdański) - *Literackie obrazy migracji i uchodźstwa. Przykład baskijski*

Celem wystąpienia będzie przyjrzenie się baskijskim narracjom dotyczącym migrantów i uchodźców. Na podstawie wybranych utworów literackich scharakteryzowana będzie specyfika zjawisk migracyjnych w regionie, a także sposób ich przedstawiania. Uwzględnione zostaną różnorodne kierunki (z i do regionu baskijskiego), perspektywy oraz formy (np. literatura „na cztery ręce”, książki dla dzieci, opowieści migrantów, bertsolaritza).

dr Dorota Jaworska (Uniwersytet Gdański), dr Khedi Alieva (Uniwersytet Gdański) - *"Kradniecie nasze historie" - etyczne i metodologiczne aspekty badań biograficznych wśród uchodźców/yń*

Próba identyfikacji etycznych napięć pomiędzy poznawczą funkcją nauki, humanitarnymi przesłankami podejmowania pracy badawczej i jej praktycznymi celami w badaniach prowadzonych wśród przymusowych migrantów. Różnice pomiędzy badaczami i badanymi w wymiarach statusu społecznego, ekonomicznego i politycznego wyznaczają wyzwania budowania relacji etycznych. Zadajemy pytanie o możliwości wyrównywania niesymetrycznych relacji, tworzenia relacji opartych na wzajemnych korzyściach oraz zaangażowania osób badanych w proces badawczy. Źródłem refleksji jest analiza raportów badawczych oraz doświadczenia własnej pracy badawczej prowadzonej wśród przymusowych migrantów i migrantek.

Sesja 2a. Dlaczego tak mało mówi się o granicy polsko-białoruskiej? cz. 1 (prowadzenie: dr Marta Jadwiga Pietrusińska)

dr Lidia Zessin-Jurek (Czeska Akademia Nauk) - *Powrót ziemi niczyjej w polską geografię— 1939 i 2021—o zasadności porównania sytuacji uchodźczych*

Obrazy uchodźców uwięzionych na granicy Polski z Białorusią przywołują wspomnienia z innego czasu. W 1939 roku polskim Żydom uciekającym na wschód z okupowanej przez nazistów Polski blokowano przejście na sowiecką stronę. Uchodźcy żydowscy utknęli w tym samym miejscu, w którym dziś blokowani są ludzie pragnący przejść polską granicę, w tych samych lasach i wzdłuż tych samych rzek. Zastanawiając się nad powrotem ziemi niczyjej w geografii ziem polskich, chciałabym omówić historyczne analogie, które przywoływane są w polskiej i zagranicznej debacie publicznej. Jednocześnie na ich podstawie podejmę próbę oceny zasadności i przydatności rozważania podobieństw i różnic przeszłych i teraźniejszych sytuacji uchodźczych. W przypadku kontekstu, w którym pojawiają się uchodźcy żydowscy z II wojny światowej, niebagatelną rolę w recepcji dostrzeganych analogii odgrywa debata dotycząca wyjątkowości doświadczenia Holokaustu oraz związanych z nią granic i niebezpieczeństw porównania.

dr hab. Maria Paula Malinowski Rubio, prof. UP (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) - *Horror wzdłuż granic Unii Europejskiej od Cieśniny Gibraltarskiej przez Kanał La Manche po granicę białorusko-polską*

Amnesty International niedawno pisała: „Polska: okrucieństwo zamiast współczucia na granicy z Białorusią”. Niestety wzdłuż wybrzeży i na wodach Morza Śródziemnego dzieją się podobne tragedie do tych, które mają miejsce na pograniczu polsko-białoruskim, będące konsekwencją wielu czynników, między innymi rasizmu indywidualnego i grupowego, krajowych i europejskich polityk migracyjnych i integracyjnych, biernej postawy większości obywateli państw Unii Europejskiej oraz destrukcyjnego dyskursu publicznego wokół migracji afrykańskiej i z Bliskiego Wschodu.

W niniejszej prezentacji zostanie przedstawiona panorama tego, co dzieje się z poszukującymi schronienia imigrantów z Afryki i Bliskiego Wschodu na europejskich granicach oraz zostanie podjęta próba ustalenia przyczyn umożliwiających i utrzymujących taką sytuację.

dr Justyna Straczuk (Instytut Filozofii i Socjologii PAN) - *Sekuratyżacja i humanitaryzacja granic jako technologie biowładzy i praktyki negocjowania różnic*

Przedmiotem referatu będzie porównawcza analiza dyskursów medialnych dotyczących kryzysów uchodźczych na granicy polsko-białoruskiej i polsko-ukraińskiej jako przejawu społecznych praktyk i strategii wyznaczania granic. Interesować mnie będą znaczenia przypisywane mobilności osób, sposoby jej uprawomocnienia bądź kryminalizacji, tworzenia dyskursywnych kategorii uchodźców legalnych i nielegalnych. Ważnym aspektem analizy będzie również performatywna rola reżymów emocjonalnych uruchamianych w narracjach o uchodźcach: w jakich kontekstach pożądaną jest okazywanie solidarności i współczucia, w jakich zaś obojętności i wrogości. Zadaję również pytania o techniki i sposoby wytwarzania poczucia zagrożenia i strachu przed obcością i różnicą – kulturową, religijną, rasową, oraz o warunki, w jakich dochodzi do ich niwelowania i unieważniania.

Sesja 2b. Dlaczego tak mało mówi się o granicy polsko-białoruskiej? cz. 2 (prowadzenie: prof. dr hab. Dorota Prasałowicz)

mgr Szymon Kucharski (Uniwersytet Jagielloński) - *Silent enim leges in silva? Wykorzystanie migracji jako środka przymusu przez Republikę Białorusi z perspektywy prawa międzynarodowego*

Trwający konflikt między Polską a Białorusią, w który uwikłani zostali migranci z Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, spowodował powstanie wielu analiz odnośnie działań RP. Jednak zasadnym jest, iż podobne badania są konieczne również w kontekście strategii Białorusi, określonej przez Kelly M. Greenhill jako coercive engineered migration. Poprzez zastosowanie różnorodnych metod interpretacji źródeł prawa międzynarodowego, można udowodnić, że Białoruś naruszyła normy tego prawa na wielu poziomach, od przemytu ludzi, przez zasady nieinterwencji oraz dobrosąsiedztwa, na prawach człowieka kończąc. Stwierdzenie to ma kluczowe znaczenie zarówno dla UE, jak dla ofiar tego procederu.

dr hab. Janusz Balicki, prof. UKSW (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) - *Reakcja Polski na kryzys migracyjny na granicy z Białorusią (2021-2022) w świetle prawa międzynarodowego i unijnego oraz z perspektywy humanitarnej*

Celem referatu jest próba odpowiedzi na pytanie: jak wygląda polityka Polski wobec kryzysu na granicy z Białorusią w świetle międzynarodowego prawa migracyjnego i unijnego oraz z perspektywy humanitarnej? Czyli, jak w sytuacji podstępnego sprowadzania i następnie wykorzystywania nieświadomych imigrantów/uchodźców do wrogich działań przeciwko sąsiedniemu państwu przez autorytarny reżim białoruski powinien postąpić kraj, w tym wypadku Polska, w stosunku do przekraczających granicę naszego państwa? Jakie czynniki leżą u podstaw polskiej polityki w odniesieniu do sytuacji na granicy z Białorusią?

mgr Marta Górczyńska (Uniwersytet Warszawski/Helsińska Fundacja Praw Człowieka) - *Wykorzystywanie ustawodawstwa mającego na celu zapobieganie pandemii COVID-19 w celu odpychania od granic osób poszukujących ochrony międzynarodowej na przykładzie Polski i USA*

Na skutek wybuchu pandemii COVID-19 na całym świecie doszło do bezprecedensowego spadku skali mobilności międzynarodowej. Choć restrykcje związane z ruchem transgranicznym ulegały na przestrzeni ostatnich dwóch lat dynamicznym zmianom, w niektórych państwach przepisy wprowadzone w odpowiedzi na wybuch pandemii wciąż są wykorzystywane do ograniczania dostępu do terytorium osobom poszukującym ochrony przed prześladowaniami. Przykładami tych państw jest Polska, która w rozporządzeniu ograniczającym ruch graniczny w związku z pandemią przyznała Straży Granicznej uprawnienie do zawracania cudzoziemców do linii granicy bez obowiązku przeprowadzenia wobec nich odpowiednich procedur oraz Stany Zjednoczone, które decyzją administracji Trumpa, ograniczyły przyjmowanie na granicach zewnętrznych osób poszukujących ochrony na podstawie tzw. Title 42. Podczas mojego wystąpienia dokonam porównania obu tych ustawodawstw i ich skutków w obszarze ochrony praw człowieka.

mgr Mateusz Krępa (Uniwersytet Warszawski) - *Konstrukcja deportowalności w polskich praktykach granicznych. Analiza dyskursu rządowego wokół kryzysu humanitarnego na pograniczu polsko-białoruskim*

W niniejszym referacie badam rozbieżność między praktykami wykluczenia stosowanymi wobec różnych kategorii migrantów przez państwo polskie. Jednocześnie ze stosowaniem push-backów wobec osób z Globalnego Południa Polska przyznaje osobom pochodzącym z tych samych krajów zezwolenia na pracę i pobyt, a po rosyjskiej inwazji na Ukrainę polski rząd przyjął ponad 2 mln ukraińskich uchodźców. Opierając się na Critical Border Studies, za pomocą Krytycznej Analizy Dyskursu badam, jak polski rząd skonstruował deportowalność (deportability) jednych migrantów, zgadzając się równocześnie na przyjęcie innych. Wyniki pokazują, że osoby wykluczane są przedstawiane przede wszystkim jako omijające zasady ustanowione dla ochrony przywilejów zarówno obywateli, jak i zalegalizowanych migrantów, podczas gdy sekurytyzacja i różnice „kulturowe” służą jako dodatkowy argument. Jednocześnie różnica „kulturowa” nie ma znaczenia, gdy migranci są potrzebni na rynku pracy. Podsumowując, w ramach obecnych relacji władzy wykluczeniu podlegają migranci, którzy są zbyt odmienni „kulturowo” i jednocześnie nie tworzą wydajnej, z punktu widzenia pracodawców, siły roboczej.

Sesja 2c. Dlaczego tak mało mówi się o granicy polsko-białoruskiej? cz. 3 (prowadzenie: mgr Natalia Judzińska)

dr Marta Jadwiga Pietrusińska (Uniwersytet Warszawski) - *'Ludzie z lasu'* - dyskurs o migrantach i migrantkach wśród wolontariuszy i wolontariuszek działających na granicy polsko – białoruskiej

Podczas tego wystąpienia przedstawię wyniki 30 IDI z wolontariuszami zaangażowanymi w kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej. Przeanalizuję narrację o migrantach i migrantkach, skonstruowaną przez osoby pomagające. Skupię się na toposach granicy jako scenerii, w której występują osoby migrujące. Ponadto postaram się opisać, jak reprezentacja migrantów konstruowana przez wolontariuszy i wolontariuszki wiąże się z ich zaangażowaniem. Aby zrozumieć relację władzy między wolontariuszami a migrantami, którym pomagają, posłużę się pojęciem dyskursu współczucia.

mgr Ada Tymińska (Uniwersytet Warszawski) - *Małoletni bez opieki na granicy polsko-białoruskiej: „soczewka dziecko-centriczna”*

W wystąpieniu przyjrę się temu, w jaki sposób – za pomocą praktyk dyskursywnych i prawnych – aktorzy instytucjonalni oraz pomocowi negocjują w ramach kryzysu na granicy polsko-białoruskiej pozycję małoletnich bez opieki pomiędzy „dzieckiem”, a „małoletnim cudzoziemcem”, czy „cudzoziemcem”. W szerszym kontekście, moim celem byłaby analiza w duchu krytycznych studiów nad dzieciństwem wpływu, jaki dyskursywne praktyki będące wyrazem przyjęcia „dziecko-centricznej soczewki” (w opozycji do rozpoznawanych w literaturze adult-focused-lens) wywierają sytuację prawną osób przed i po osiągnięciu pełnoletniości. Czy mamy do czynienia z podwyższeniem standardów postępowania wobec określonych grup, czy też z utrwalaniem obniżonego standardu dla innych.

prof. dr hab. Joanna Jurewicz (Uniwersytet Warszawski) - *Graniczne doświadczenia pomagania na granicy polsko-białoruskiej w perspektywie doświadczenia „niesamowitego” (Unheimlich) i „doliny niesamowitości” (Uncanny Valley)*

W wystąpieniu przedstawię, w jaki sposób kategoria „niesamowitego” (*Unheimlich*), wprowadzona przez Freuda i „doliny niesamowitości” (*Uncanny Valley*) wprowadzona przez Masahito Mori, pozwala na zrozumienie pewnych granicznych aspektów doświadczenia pomagania na granicy polsko-białoruskiej, ale także, na poziomie ogólniejszym, kontaktu z człowiekiem z innej kultury.

Sesja 2d. Dlaczego tak mało mówi się o granicy polsko-białoruskiej? cz. 4 (prowadzenie: dr Kamila Fiałkowska)

mgr Natalia Judzińska (Instytut Sławistyki PAN) - *Materialny wymiar kryzysu na granicy polsko-białoruskiej: miejsca i rzeczy*

Trwający kryzys humanitarny na granicy polsko-białoruskiej nie przyciągnął masowej uwagi społeczeństwa. Obserwacja materialnego tła, śladów po migracji, zarówno w rozumieniu jej topografii, jak i jej narzędziowego wyposażenia, pozwala zbliżyć się do niedostępnych informacji. Autorki proponują wstępną typologię miejsc migracji i przedmiotów używanych w jej trakcie. Argumentują, że taka strategia badawcza nie tylko bada procesy migracyjne poprzez ich wtórne symptomy, lecz może być także rozumiana jako gest sojusznicy wobec osób w drodze. Analiza materialna pozwala bowiem na odświeżenie doświadczenia migracji w taki sposób, by nie naruszyć kruchego bezpieczeństwa osób poszukujących azylu.

mgr Katarzyna Winiarska (Uniwersytet Warszawski), dr Kamila Fiałkowska (Uniwersytet Warszawski) - *Gdzie jest człowiek? Odczytywanie śladów*

Ślady, strzępki, śmieci, pozostawione celowo, zgubione, utracone bezpowrotnie w głębokim lesie, w Puszczy Białowieskiej, są niemymi i nie-ludzkimi świadkami zdarzeń z ostatnich miesięcy, które w świadomości publicznej stały się obecne po wydarzeniach w Usnarzu. Ten referat skupia się na tym, co znajdujemy w lesie i co odczytujemy z rzeczy pozostawionych po osobach szukających bezpieczeństwa i godnego życia w Europie. Celem jest skupienie się na ich możliwej historii migracji przymusowej i świadectwa przebytej drogi, odczytanej za pośrednictwem rzeczowych świadków, różnorodnych strzępków i śladów obecności. W proponowanym referacie chcemy spojrzeć na ludzi, którzy przeszli przez polsko-białoruską granicę przez pryzmat pozostawionych przez nich w lesie rzeczy.

mgr Katarzyna Czarnota (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Metodologie śledcze w odpowiedzi na kryzysy. Dekolonizacja danych*

Wprowadzenie czasowego zakazu przebywania na terenie przygranicznym oraz tzw. ustawa wywózkowa będąca próbą legalizacji praktykowanych przez Straż Graniczną push-backów (wywózek) z Polski do Białorusi umożliwiły m.in. procesy kryminalizacji migracji i pomocy humanitarnej. Możliwość monitorowania i dokumentowania skali przemocy została znacznie ograniczona. Podczas wystąpienia zostaną przedstawione dwa projekty forensyczne zrealizowane na terenie Podlasia w odpowiedzi na kryzys humanitarny pomiędzy listopadem 2021, a lipcem 2022. Autorka omówi metody i techniki wykorzystujące dorobek kryminalistyki śledczej oraz critical action research w kontekście roli badacza/ki w mapowaniu i ujawnianiu konfliktów społecznych, oraz działaniu na rzecz społecznej zmiany.

dr Katarzyna Winięcka (Uniwersytet w Białymstoku) - *Służby mundurowe w obliczu kryzysu humanitarnego - refleksja na temat nowych aktorów życia codziennego na wschodniej granicy Polski. Oprawcy czy obrońcy?*

Latem 2021 roku wraz z pojawieniem się migrantów na wschodniej granicy Polski, nowymi aktorami życia codziennego stali się przedstawiciele służb mundurowych. Rozpoczęła się militaryzacja życia codziennego mieszkańców pogranicza. Obecność służb wpłynęła na jakość

życia tej społeczności, jednocześnie będąc czynnikiem kreującym podejście do kryzysu humanitarnego i statusu uchodźców.

Celem wystąpienia jest przedstawienie refleksji dotyczącej obecności służb mundurowych w strefie objętej zakazem przebywania w kontekście roli jaką odgrywają w kryzysie humanitarnym. Tłem do refleksji będą dane pochodzące z wywiadu grupowego ze studentami zamieszkującymi „strefę”, rozmów z niezrzeszonymi aktywistami, dane ze zwiadu badawczego oraz analiza treści medialnych.

Sesja 3. (Nie-)chciani uchodźcy i migranci w krajach Unii Europejskiej (prowadzenie: dr Magdalena Lemańczyk, dr Kamila Schöll-Mazurek)

mgr Katarzyna Cymbranowicz (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie) - *Integracja imigrantów spoza Unii Europejskiej w jej państwach członkowskich – analiza taksonomiczna*

Integracja i polityka integracyjna wobec imigrantów stanowi od lat temat żywych dyskusji w wielu państwach, instytucjach i organizacjach międzynarodowych. Studiując literaturę i raporty z badań poświęconych tej problematyce można wnioskować, że problem integracji cudzoziemców ze społeczeństwem przyjmującym jest wieloaspektowy przez co trudny do jednoznacznej oceny. Na przestrzeni ostatnich lat, w wyniku licznych kryzysów, zmienił się nie tylko charakter migracji, ale przede wszystkim jej zakres i cel. Dotyczy to zarówno państw wysyłających, jak i państw przyjmujących migrantów. Wobec powyższego w artykule podjęto problem integracji imigrantów spoza Unii Europejskiej przebywających na terytorium państw członkowskich tego ugrupowania integracyjnego. Celem badawczym artykułu jest odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu polityka wobec imigrantów jest integracyjna, czyli „otwarta”. Aby zrealizować tak postawiony cel badawczy, posłużono się wynikami badań prowadzonych przez Komisję Europejską we współpracy z Eurostatem oraz Migration Policy Group, a dzięki informacjom pozyskanym z bazy danych Migration Integration Policy Index, przeprowadzono porównywalne analizy statystyczne. Uzyskane wyniki odzwierciedliły przestrzenne ujęcie podobieństwa państw członkowskich Unii Europejskiej pod względem ich „otwartości” wobec imigrantów w ostatnim 10-leciu oraz zmiany, jakie nastąpiły w tym czasie pod wpływem sytuacji kryzysowych wywołanych niekontrolowanymi ruchami migracyjnymi do Europy.

mgr Magdalena Nazimek-Rakoczy (Uniwersytet Łódzki/Stowarzyszenie ‘Nomada’) - *Uchodźca prawdziwy, uchodźca fałszywy - jak polskie prawo faworyzuje niektóre grupy migrantów*

W ostatnich latach możemy zaobserwować bardzo zróżnicowane reakcje polskich władz na wydarzenia bezpośrednio kształtujące ruchy migracyjne. Reakcje te z kolei mają swoje odzwierciedlenie w nowych rozwiązaniach prawnych. W ramach wystąpienia zaprezentowane zostaną wprowadzone zmiany legislacyjne, stanowiące odpowiedź na zwiększoną liczbę migrantów i uchodźców, przybywających w związku z brutalnie tłumionymi protestami w Białorusi, kryzysem humanitarnym na granicy polsko-białoruskiej oraz inwazją zbrojną Rosji na Ukrainę. Celem wystąpienia jest wskazanie założeń leżących u podstaw wprowadzonych zmian legislacyjnych, które możemy powiązać z ideologicznymi założeniami polskiej polityki migracyjnej, a dalej z przyjętą koncepcją praw terytorialnych, na której są one osadzone.

mgr Joanna Szymanska (RWTH Aachen) – *Obwód Kaliningradzki. Nowy wymiar migracji w UE?*

Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej jest naznaczony podwójnie peryferyjnym położeniem, a także podwójną rolą polityczną i geopolityczną w stosunku do rosyjskości i jednocześnie historycznej europejskości swojego położenia, które jest bezprecedensowo obiektem szczególnego zainteresowania zarówno Moskwy jak i przynajmniej od końca lat 90-tych XX wieku także Brukseli. W tym kontekście przybiera na znaczeniu regionalny wymiar partnerstwa z Polska i Litwa, pośrednio wspólne wschodniopruskie dziedzictwo, w tym

zauważalna w kontekście trójstronnym, swoista duma z przynależności do niemieckiego dziedzictwa kulturowego.

04.07.1946 pierwsza znacząca fala przesiedleńców z głębi ZSRR, w tym Ukrainy i Białorusi, a wraz z nimi wielonarodowa i wielokulturowa diaspora, której potomkowie do dnia dzisiejszego zamieszkują tereny Obwodu, w tym diaspora polska i niemiecka. Wpływ ewaluujących relacji „Rosja - Zachód Europy“ w tym kraje nadbałtyckie i próby nadania Obwodowi roli pilotażowego regionu budującego relacje z UE, zarówno pod kątem polityki rosyjskiej jak i zachodniej, co niejednokrotnie powodowało dysonans lub stagnację partnerstw. Tym bardziej ciekawa jest rola Obwodu w kontekście rosyjskiej agresji na Ukrainę.

dr Sabina Kubiciel-Lodzińska (Politechnika Opolska) - *Mniejszość niemiecka wobec cudzoziemców. Wybrane wyniki badania postaw mieszkańców województwa opolskiego*

W referacie omówiono wyniki badania przeprowadzonego wśród 1000 mieszkańców województwa opolskiego dotyczącego postaw wobec imigrantów. Respondentów podzielono m.in. ze względu na posiadanie lub nie posiadanie pochodzenia niemieckiego. To zupełnie nowa perspektywa w polskich badaniach odnoszących się do postrzegania cudzoziemców. Wprowadzić cykliczne badania dotyczące postaw wobec obcokrajowców prowadzi Centrum Badania Opinii Społecznej, ale brakuje w tych analizach ujęcia regionalnego, a tym bardziej odniesienia się do akceptacji/nieakceptacji cudzoziemców przez mniejszości narodowe.

Mieszkańcy województwa opolskiego pytani byli m.in. o stosunek do przedstawicieli różnych narodów, skłonność do akceptacji obcokrajowców w różnych rolach m.in. jako współpracowników, sąsiadów lub członków rodziny. Odnoszono się także do praw, jakich chcieliby Opolanie dla imigrantów. Chodziło m.in. o swobodę porozumiewania się w przestrzeni publicznej w ich językach, możliwość zakładania stowarzyszeń, firm, a także prawo do głosowania w wyborach samorządowych dla osób pochodzących spoza Unii Europejskiej. Pytano również o obawy związane z obecnością cudzoziemców dotyczące m.in. zwiększenia przestępczości, wpływu na regionalny rynek pracy oraz o perspektywy odnoszące się do możliwości osiedlania się obcokrajowców w regionie. Z badań wynika, że występują nieznaczne różnice w postawach wobec cudzoziemców pomiędzy osobami deklarującymi posiadanie i nie posiadanie niemieckiego.

*Wyniki pochodzą z projektu „Badanie postaw mieszkańców województwa opolskiego wobec cudzoziemców”, które finansowane było przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego. Zrealizowane zostało przez zespół: prof. B. Solga, dr S. Kubiciel-Lodzińska, dr J. Maj.

mgr Krzysztof Wirkus (Fundacja Homo Viator) - *Powiatowe miasto na Kaszubach wobec migrantów z Ukrainy po 24.02.2022. Analiza społeczna*

Bytów należy do tych miast, które względnie często jest przedmiotem zainteresowania naukowego. Owo zainteresowanie przekłada się najczęściej na liczne publikacje opisujące społeczność lokalną w paradygmacie pogranicza czy Ziemi Zachodnich i Północnych. Obecność ponad dwutysięcznej grupy imigrantów zarobkowych z Ukrainy od 2017 r. utrwala zjawisko pogranicza kulturowego na tym terenie. Powyższy kontekst oraz istniejące sieci społeczne wpłynęły na to, że po 24 lutego br. do Bytowa i okolic napłynęło ponad 1 tys. obywateli ukraińskich szukających schronienia przez wojnę w Ukrainie. Stąd moim zamierzeniem jest opisanie procesu przyjmowania tych osób przez władze lokalne, instytucje, przedstawicieli lokalnych środowisk oraz indywidualne osoby. Jednocześnie za pomocą narzędzi etnograficznych dokonam próby socjologicznej mikroanalizy procesów społecznych po stronie społeczności przyjmującej oraz goszczącej, do jakich doszło od czasu napaści Rosji na Ukrainę.

Sesja 4a. Kryzysy przyjmowania uchodźców w Europie a oddolne i odgórne formy wsparcia cz. 1 (prowadzenie: dr hab. Natalia Bloch, prof. UAM; dr hab. Izabela Main, prof. UAM)

dr hab. Izabella Main, prof. UAM (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), mgr Izabela Kujawa (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Lokalne systemy wsparcia dla Syryjczyków i Syryjek w Turcji*

Od 2011 r. ponad 3,7 mln Syryjczyków szukało i otrzymało ochronę w Turcji, co plasuje ją wśród krajów przyjmujących największą liczbę uchodźców na świecie. W naszej prezentacji przedstawimy zmiany w sytuacji przybywających i już osiedlonych Syryjczyków, szczególnie konsekwencje retorycznych i materialnych środków zastosowanych przez turecki rząd. Zanalizujemy powstawanie i rozwój systemu wsparcia, na który składają się lokalne organizacje społeczeństwa obywatelskiego oraz rosnące zaangażowanie organizacji międzynarodowych. Referat powstał na podstawie wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z uchodźcami oraz przedstawicielami organizacji społeczeństwa obywatelskiego z siedzibą w Stambule i Gaziantep.

dr Robert Rydzewski (Uniwersytet w Grazu/Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Prouchodźcze zaangażowanie wolontariuszy w Serbii podczas "kryzysu uchodźczego"*

„Długie lato migracyjne”, oprócz zredefiniowania form zarządzania granicami w Europie Południowo-Wschodniej poprzez militaryzację granic, wzrost przemocy wobec uchodźców i migrantów oraz wzmocnienia stabilokratycznych elit, ugruntowało prouchodźcze społeczne zaangażowanie. W swojej prezentacji przyglądam się motywacjom wolontariuszy, którzy przyjechali do Serbii z globalnej Północy, a także ich sposobom działania i trwałości ich akcji. Omówię ich pozycjonowanie się w hierarchii organizacji humanitarnych, ich cele, a także wyjaśnię rolę wolontariuszy w negocjowaniu form zarządzania granicami w Europie Południowo-Wschodniej. Wskażę, że samorealizacja i potrzeba odpowiedzi na ludzką tragedię są kluczowymi czynnikami w procesie podejmowania decyzji o dobrowolnym zaangażowaniu się w czasie kryzysu uchodźczego w Serbii.

mgr Katarzyna Krakowska (Collegium Civitas) - *Seniorzy wobec działań podejmowanych w stosunku do osób usiłujących przekroczyć polsko-białoruską granicę. Wnioski z badań jakościowych realizowanych w styczniu i lutym 2022 roku*

W moim wystąpieniu przedstawię punkty widzenia Polek i Polaków w wieku 60+ na stosunek państwa polskiego i jego przedstawicieli (w szczególności funkcjonariuszy i funkcjonariuszek SG) oraz aktywistek i aktywistów wobec osób usiłujących przekroczyć granicę polsko-białoruską. Z wstępnej analizy materiału wynika, że dokonywane przez badanych oceny działań podejmowanych przez przedstawiciel(k)i aparatu państwa oraz aktywistów i aktywistki wiążą się z takimi czynnikami jak: źródła wiedzy badanych na temat sytuacji, obraz migrantów uwięzionych na polsko-białoruskim pograniczu oraz wcześniejsze doświadczenia migracyjne badanych oraz ich bliskich.

Materiałem empirycznym będącym podstawą analizy są 23 wywiady IDI zrealizowane w styczniu i lutym 2022 roku.

dr Tomasz Kosiek (Uniwersytet Rzeszowski) - *Od chaosu do budowania sieci. Grupa Parasol z Podkarpacia jako lokalna odpowiedź na kryzys uchodźczy*

Po kilkunastu godzinach od wybuchu wojny w Ukrainie na przejściach granicznych na Podkarpaciu pojawiły się tysiące osób szukających schronienia w naszym kraju. Rzekomo opracowane przez administrację państwową i regionalną scenariusze nie od razu udało się zaimplementować, a „niepohamowana fala dobroci” polskich obywateli dodatkowo pogłębiała panujący chaos. Jedną z odpowiedzi na zaistniałą sytuację było powołanie do życia Grupy Parasol skupiającej wybrane organizacje pozarządowe z Podkarpacia. W prezentowanym wystąpieniu chciałbym skupić się nie tylko na przedstawieniu źródeł powstania wspomnianej grupy, ale także omówić wybrane obserwacje ukazujące jej sprawczość i wypełnienie przez nią istotnej luki w procesie pomocowym na poziomie lokalnym.

Sesja 4b. Kryzysy przyjmowania uchodźców w Europie a oddolne i odgórne formy wsparcia cz. 2 (prowadzenie: dr hab. Natalia Bloch, prof. UAM; dr hab. Izabela Main, prof. UAM)

mgr Aneta Krzyworzeka-Jelinowska (Uniwersytet Warszawski) - *Migracja uchodźcza z Ukrainy w Krakowie i jej konsekwencje dla organizacji pozarządowych*

Masowa migracja wojenna do Polski spowodowała uruchomienie się szerokiej pomocy min. ze strony organizacji pozarządowych. Z dnia na dzień, bez dodatkowych środków uruchomiły one punkty zapewniające pomoc rzeczową, wsparcie medyczne, psychologiczne i prawne. Zdając sobie sprawę, że nie podążają tak dużemu wyzwaniu sami, rozpoczęli działania wolontariackie na szeroką skalę. Balansując między zarządzaniem pomocą w kryzysie humanitarnym i reorganizacją swoich placówek, szukali wsparcia i rozwiązań wśród innych organizacji, władz samorządowych i wojewódzkich. W jakim punkcie dzisiaj się znajdują? Jakie są ich wnioski? Co im się udało, co im nie wyszło? Jaką cenę przyszło im za to zapłacić?

dr Agnieszka Pawlak-Kałużyńska (Uniwersytet Medyczny w Łodzi), dr Magdalena Wieczorkowska (Uniwersytet Medyczny w Łodzi) - *Wolontariusze w obliczu fali uchodźstwa spowodowanej wojną w Ukrainie*

Inwazja Rosji na Ukrainę wywołała wielomilionową falę uchodźstwa, w tym do Polski. To spowodowało zryw ludzi dobrej woli, którzy ad hoc zaczęli nieść pomoc przybywającym Ukraińcom. Ten oddolny, spontaniczny wolontariat przybiera najróżniejsze formy – oddawanie mieszkań, zbiórki darów, przewożenie, obsługa punktów recepcyjnych – to niektóre z aktywności podejmowanych przez Polki i Polaków. W wystąpieniu zaprezentujemy oficjalne informacje dotyczące wolontariatu w czasie kryzysu ukraińskiego oraz oddamy głos wolontariuszom. Planujemy badanie, w którym zapytamy o motywy zaangażowania się w pomoc osobom uchodźczym z Ukrainy, jej formy i skutki tej aktywności dla zdrowia psychofizycznego, życia rodzinnego, aktywności zawodowej, kontaktów społecznych oraz sytuacji finansowej wolontariuszy.

Maria Jonik (Uniwersytet Warszawski), Anna Skiba (Uniwersytet Warszawski), mgr Kamila Kuryło (Uniwersytet Warszawski) - *Kto i dlaczego angażuje się w pomoc uchodźcom z Ukrainy? Analiza wywiadów z Polakami indywidualnie przyjmującymi i wspierającymi uchodźców*

Wybuch wojny i napływ ludności z Ukrainy spotkał się z reakcją społeczeństwa polskiego, które otworzyło swoje domy dla uchodźców. Referat przedstawia wyniki badań na temat nowego i niezbadanego zjawiska przyjmowania i prywatnego wspierania uchodźców z Ukrainy. Badania zostały zrealizowane za pomocą wywiadów z 30 zaangażowanymi w pomoc Polakami z województwa mazowieckiego. Zebrane dane zostaną zanalizowane w świetle koncepcji community sponsorship oraz teorii wyjaśniających zaangażowanie w wolontariat. Autorki zaprezentują, kim są osoby przyjmujące uchodźców, jakie miały wcześniejsze doświadczenie działalności społecznej, co motywowało je do udzielenia pomocy uchodźcom i jakie mają wsparcie najbliższego otoczenia społecznego w swoich działaniach.

dr hab. Magdalena Łukasiuk (Uniwersytet Warszawski/KBnM PAN) - Uchodźca, gość, domownik. O przyjmowaniu pod swój dach uciekinierów z objętej wojną Ukrainy

W moim wystąpieniu chciałabym przyjrzeć się mikronarracjom migracyjnym z drugiej strony, a więc z perspektywy społeczeństwa przyjmującego. Przedmiotem moich badań jest zjawisko przyjmowania uchodźców wojennych z Ukrainy przez Polaków we własnych domach. Angażując perspektywę socjologii zamieszkiwania i odbijając się od klasycznego pojęcia domu i domowości, uruchamiam spektrum motywacji i empatii, ale także trudności i różnic kulturowych, a wreszcie także definicji sytuacji wspólnego mieszkania. Interesują mnie zjawiska z poziomu micro, a więc praktyki domowe, dyskursy, przyzwyczajenia i sama domowość. Wystąpienia opiera się na badaniach jakościowych w formie IDI z osobami przyjmującymi uchodźców do swoich domów.

Sesja 5a. Migracje i miasta w czasie kryzysu humanitarnego cz. 1 (prowadzenie: dr Marta Pachocka, dr Karolina Łukasiewicz)

dr hab. Marek Nowak, prof. UAM (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), dr hab. Paweł Kubicki, prof. UJ (Uniwersytet Jagielloński), dr Karolina Czerska-Shaw (Uniwersytet Jagielloński), mgr Fiorenzo Fantuz (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) - *Uchodźcy i migranci w miastach drugich na przykładzie Krakowa i Poznania. Porównanie lokalnych polityk publicznych wobec masowej migracji*

Na przestrzeni ostatnich miesięcy polskie miasta zderzyły się ze zjawiskami kryzysowymi związanymi z przyjazdem uchodźców wojennych z terenów Ukrainy. Zdarzenie to nałożyło się na zjawiska migracyjne, z którymi mamy do czynienia od lat. Przedmiotem prezentacji będzie próba interpretacji dostępnych dokumentów, publicznych danych oraz porównania rzeczywistości migracyjnych miast, uwzględniając odmienne ich specyfiki w zakresie internacjonalizacji Poznania i Krakowa (na podstawie IDI).

Inspiracje do stawiania problemu badawczego autorzy czerpali ze studiów literaturowych (m.in. Taylor, Hoyle 2000, Sassen 2002, Wallerstein 2004, Hodos 2011, Caglar, Glick, Schiller 2018, Brenner 2019) oraz raportów badawczych, które ukazały się na przestrzeni ostatnich miesięcy.

dr Karolina Podgórska (Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), dr Andrzej Jekaterynczuk (Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) - *Reakcja na kryzys: działania w Lublinie*

Lublin pełni szczególną rolę na mapie działań pomocowych w kryzysie humanitarnym spowodowanym wojną w Ukrainie. Jest to z jednej strony przystanek dla tych, którzy jadą dalej – pierwsza baza oraz punkt poszukiwania logistycznych rozwiązań. Z drugiej strony – miejsce pobytu dla wielu Ukraińców decydujących się pozostać tu ze względu na istniejące sieci migracyjne, czy też ze względu na bliskość Ukrainy. W referacie skupimy się na analizie zarządzania kryzysem przez pryzmat określenia zakresu zaangażowania aktorów, szczególnie w pierwszej, recepcyjnej fazie. W analizie uwzględnieni zostaną aktorzy instytucjonalni: szczebla centralnego, samorządowego oraz pozarządowego, jak również oddolne inicjatywy pomocowe.

dr Joanna Zuzanna Popławska, dr Marta Pachocka (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie) - *Średnie miasta w obliczu migracji przymusowej z Ukrainy. Studium przypadku Łomży*

Łomża jest średniej wielkości miastem, które ma kilkunastoletnie tradycje w przyjmowaniu i integrowaniu uchodźców spoza UE (czecheskich uchodźców i migrantów ekonomicznych z Ukrainy). W wystąpieniu zaprezentowane zostaną działania podejmowane przez władze miasta, organizacje pozarządowe oraz zwykłych mieszkańców celem udzielania doraźnej pomocy w krótkim okresie, oraz integracji migrantów w dłuższej perspektywie. Szczególnie interesująca będzie odpowiedź na pytanie, czy wcześniejsze doświadczenia Łomży w zakresie integracji uchodźców i migrantów ułatwiły trudny proces niesienia pomocy przyjezdnym oraz ich późniejszej integracji. Badanie zostało zrealizowane w ramach projektu „Investing in ‘Welcoming Spaces’ in Europe: revitalizing shrinking areas by hosting non-EU migrants” (Horyzont 2020), który jest realizowany w SGH w Warszawie.

dr hab. Konrad Pędziwiatr, prof. UEK (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie), dr hab. Jan Brzozowski, prof. UEK (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie/KBnM PAN), dr hab. Marcin Stonawski, prof. UEK (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie) - *Recepcja i integracja uchodźców z Ukrainy w Krakowie*

Na koniec 2021 r. w całym województwie małopolskim przebywało jedynie 90 osób z jakąś formą ochrony międzynarodowej (Pędziwiatr, Stonawski, Brzozowski 2021: 5). Największa grupa tych osób zamieszkiwała Kraków, lecz w prawie 42-tysięcznej populacji cudzoziemców posiadających ważne karty pobytu z adresami miejskimi była niemalże niezauważalna. Z tego też powodu zarówno władze miejskie, jak i wojewódzkie nie posiadały prawie żadnego doświadczenia w organizacji systemu recepcyjnego oraz integracyjnego dla osób z ochroną. Inwazja rosyjska na Ukrainę 24 lutego 2022 r., która wywołał ogromną falę uchodźczą, zastała nie tylko władze centralne, ale również lokalne prawie całkowicie nieprzygotowane do zaopiekowania się uchodźcami. Prezentacja przybliży sytuację uchodźców w drugim największym mieście Polski oraz ukaże funkcjonowanie recepcji i integracji uchodźców w Krakowie. Zaprezentowane zostaną również częściowe wyniki analiz rejestrowych oraz tematycznych badań ilościowych prowadzonych w mieście.

Sesja 5b. Migracje i miasta w czasie kryzysu humanitarnego cz. 2 (prowadzenie: dr Marta Pachocka, dr Karolina Łukasiewicz)

dr Karolina Czerska-Shaw (Uniwersytet Jagielloński) - *Mobilizacja pomocy – studium przypadku miasta Krakowa*

Sieci pomocy dynamicznie rozwijały się w Polskich miastach na skutek przybycia uchodźców wojennych z Ukrainy, zarówno w sferze prywatnej (mieszkania, domy), publicznej (instytucje administracji publicznej) i para-publicznej (NGOs, oddolne działania). Celem badań jest nakreślenie historycznych (w trakcie tworzenia historii) i strukturalnych/instytucjonalnych map mobilizacji pomocy w Krakowie w sferze publicznym i para-publicznym. Udokumentowane zostaną zarówno indywidualne, jak i instytucjonalne/organizacyjne motywacje, wyzwania i doświadczenia mobilizacji, siła i jakość powiązań i współzależności pomiędzy sieciami pomocy, oraz pozycjonowanie interesariuszy w ramach tych sieci. Mapowanie mobilizacji pomocy miejskiej pozwoli się zastanowić nad skutecznością i jakością działań i zarządzaniem kryzysu z perspektywy wielu aktorów (multi-actor perspective).

dr Arkadiusz Lewandowski (Uniwersytet im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), dr hab. Michał Nowosielski (Uniwersytet Warszawski/KBnM PAN) - *Instytucje miejskie oraz organizacje pozarządowe w Płocku wobec kryzysu humanitarnego wywołanego napływem uchodźców z Ukrainy*

Celem referatu jest zaprezentowanie działań skierowanych do ukraińskich uchodźców, jakie podejmowane są w mieście średniej wielkości na przykładzie Płocka w pierwszym okresie wojny w Ukrainie. Interesuje nas to, jak kształtował się formalny i nieformalny „krajobraz” instytucji i organizacji udzielających pomocy migrantom oraz w jaki sposób poszczególne instytucje samorządowe, organizacje pozarządowe oraz mieszkańcy Płocka reagowali na napływ Ukraińców, a w szczególności to jakie działania podejmowano, w jaki sposób je planowano oraz koordynowano. Za istotne uznajemy również określenie mechanizmów adaptowania się poszczególnych miejskich instytucji i organizacji do dynamiki migracji oraz reakcji mieszkańców miasta. Analiza tych działań może pozwolić na opisanie systemu (lub jego braku) identyfikowania wyzwań związanych z dynamicznym napływem uchodźców, podejmowania decyzji planowania i realizowania działań.

dr Karolina Łukasiewicz (Uniwersytet Warszawski), dr Marta Pachocka (Uniwersytet Warszawski), dr hab. Michał Nowosielski (Uniwersytet Warszawski/KBnM PAN), mgr Ksenia Homel (Uniwersytet Warszawski), dr Karolina Podgórska (Uniwersytet Warszawski), mgr Dominik Wach (Uniwersytet Warszawski), dr Aleksandra Winiarska (Uniwersytet Warszawski) - *Odpowiedź Warszawy na potrzeby migrantów przymusowych z Ukrainy*

Niniejsza prezentacja ma na celu analizę lokalnych wyzwań oraz odpowiedzi różnych lokalnych, centralnych i międzynarodowych aktorów na kryzys związany z przyjazdem do stolicy ponad 300 tys. migrantów przymusowych z Ukrainy. W prezentacji posłużymy się wynikami badań realizowanych w OBM UW w ramach dwóch projektów, które są finansowane odpowiednio przez Horizon 2020 oraz Fundację Konrada Adenauera. Badania obejmowały pogłębione wywiady z interesariuszami reprezentującymi lokalną administrację i organizacje pozarządowe świadczące pomoc migrantom oraz organizacje migranckie w Warszawie. Wyniki badań pozwalają zidentyfikować różne formy odpowiedzi aktorów

reprezentujących administrację miejską, organizacje pozarządowe i zwykłych mieszkańców na kryzys oraz czynniki wpływające na kształt relacji z rządem centralnym.

mgr Marta Siciarek (Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego/Szkoła Główna Handlowa w Warszawie) - *Paradygmat pomocowy a paradygmat praw. O kryzysie uchodźczym w Polsce i na Pomorzu po 24 lutego 2022 r.*

Wyzwania, z którymi mierzą się samorządy lokalne i regionalne w Polsce, są wspólne i dotyczą bardzo wielu kwestii: od mieszkaniowych, przez zdrowotne, po edukacyjne. Samorządy mierzą się również z ogromnym pomieszaniem ról i kompetencji w kwestii przyjęcia i wsparcia uchodźców. Zadania nie są w jasny sposób zdefiniowane, w związku z czym za bardzo wiele działań odpowiada sektor społeczny. Kwestii tej nie można uzasadnić jedynie nagłością czy nieprzewidywalnością ruchów uchodźczych. Autorka proponuje poszukiwanie źródeł sytuacji w paradygmacie pomocowym, który dominuje w polskim społeczeństwie, włączając sferę polityk publicznych, przeciwstawiając go (nieobecnemu) paradygmatowi praw. W paradygmacie praw człowieka role i odpowiedzialności są jasno określone, gdyż każda osoba – w tym uchodźca/ni – jest posiadaczem praw, których realizację należy zapewnić w sposób systemowy, z poszanowaniem podmiotowości jednostki oraz gwarantując jej bezpieczeństwo.

Sesja 6a. Badacze i migranci w paradygmacie aktywistycznym: co z autonomią podmiotu? cz. 1 (prowadzenie: dr hab. Jacek Schmidt, prof. UAM; dr hab. Agnieszka Chwieduk, prof. UAM)

dr hab. Izabela Skórzyńska, prof. UAM (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Badanie jako wytwarzanie zdarzeń*

Współtworząc zdarzenie szukamy jego sensu w relacji z innymi. Sens zdarzenia nigdy nie jest nam zatem dany poza nim samym. Co więcej, sens zdarzenia nie jest nam też dany uprzednio, bo choć to my je wytwarzamy, nie możemy mieć pewności, w co się ono dokładnie rozwine. Wytwarzanie zdarzeń w relacji z innymi wraz z niepewnością, jaka towarzyszy temu działaniu, otwiera pole dla jego aktorów w ten sposób, że ich role i statusy są zmienne, a nawet wymienne. Badanie jako wytwarzanie zdarzeń jest zatem sztuką budowania relacji w zmiennych okolicznościach rozwijającego się w miejscu i czasie zdarzenia, aby dać szansę sobie i innym na stawanie się, tym kim sądzimy, że jesteśmy lub, tym kim chcielibyśmy być. Badanie jako wytwarzanie zdarzeń jest zatem performansem polegającym na „przedstawianiu, analizowaniu, rozumieniu i zmienianiu świata” (Domańska), którego zawsze jest się częścią, ale nigdy całością. Wiedzą o tym współcześni performerzy, którzy z właściwą sobie wrażliwością wkraczają w rzeczywistość społeczną wykrawając z niej, choć nie nazbyt drastycznie, te jej części, które ich zdaniem wymagają, aby zaszła tam zmiana i czyniąc to wobec i/lub z innymi. Czy jednak na to samo mogą pozwolić sobie badacze? Czy wytwarzanie zdarzeń, aby wchodzić, zgłębiać, badać i zmieniać relacje/świat, wspiera czy przeciwnie ogranicza autonomię aktorów zdarzenia? Innymi słowy czy wytwarzając zdarzenie (badawcze) jako performans da się porzucić ambicję (re)produkowania wiedzy i doświadczeń na rzecz ich wytwarzania i odkrywania z badanymi? I dalej, czy badając można wkroczyć w świat migrantów, wykroić z niego częśćkę, wytworzyć zdarzenie nie naruszając przy tym ich/własnej autonomii? Te pytania stawiam w świetle realizowanych z migrantami artystycznych performansów (case study), kierując je do wytwarzających zdarzenia 'migracyjne' badaczy. I nie mam na nie gotowej odpowiedzi.

dr Joanna Matejczuk (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Sytuacja psychologiczna dzieci ukraińskich w noclegowniach - jak zadbać o podmiotowość i autonomię dzieci i wolontariuszy? Studium przypadku na przykładzie punktu recepcyjnego Arena w Poznaniu*

Podmiotowość i autonomię, obok poczucia bezpieczeństwa, możemy uznać za uniwersalne potrzeby psychologiczne każdego człowieka. Zaspokojenie ich umożliwia realizację innych ważnych potrzeb specyficznych dla wieku oraz potrzeb indywidualnych i zawsze odbywa się w procesie regulacji stosunków człowiek-otoczenie. Stworzenie optymalnych warunków nawet w „normalnych” okolicznościach jest wyzwaniem. Dodatkowa trudność pojawia się w sytuacji ekstremalnej - wspieranie rozwoju dzieci ukraińskich w ośrodkach recepcyjnych. Taką próbę podjęliśmy ze studentami WPIK UAM. Wyzwaniem było nie tylko stworzenie wspierającej oferty dla dzieci ale również zadbanie o samych wolontariuszy. Celem referatu jest przyjrzenie się kilku przyjętym przez nas założeniom w oparciu o rozpoznane wyzwania i zagrożenia.

dr Magdalena Lachowicz (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Wolontariat jako społeczny fenomen. Organizacja a zarządzanie działalnością charytatywną*

Doświadczenia aktywistów w Europie Wschodniej uwypuklają w istotny sposób fundamentalne pytania o autonomię działacza/działania i zakres profesjonalizacji w warunkach działania reżimu niedemokratycznego, pod presją represji. Migranci (IDP w Gruzji/Osetii, migranci w FR, IDP w Ukrainie i innych państwach) stanowili grupę docelową działań wolontariuszy działających pod egidą organizacji zarówno rodzimych, jak i zagranicznych na terytorium postsowieckim. W obecnej sytuacji w Polsce działają także aktywiści zza wschodniej granicy. Warto zastanowić się nad kwestią, czy model wolontariatu i jego profesjonalizacji jest uniwersalny i niezależny od reżimów politycznych, w których funkcjonuje.

mgr Patrycja Ziółkowska (Uniwersytet Warszawski), dr hab. Aleksandra Grzymała-Każłowska, prof. UW (Uniwersytet Warszawski) - *Od autonomii do sprawstwa: Działalność społeczna i aktywistyczna osób z doświadczeniem uchodźczym*

Większość badań zajmuje się doświadczeniem uchodźstwa z perspektywy deprivacji, „problemu integracji” lub opieki, rzadko podejmowane są zaś kwestie aktywności społecznej uchodźców, ich sprawczego funkcjonowania oraz wkładu, jaki wnoszą do społeczeństwa przyjmującego.

Tymczasem doświadczenie międzykulturowości oraz marginalności może stanowić kontekst nie tylko autonomii, ale i oporu i zaangażowania w kształtowanie dyskursów kontrhegemonicznych, które wyrażają wielość perspektyw i doświadczeń, dających szansę na innowację i transformację (Giroux 1997).

W naszych badaniach oddajemy głos osobom z doświadczeniem uchodźczym, prezentujemy motywacje do podejmowania działań, cele i inspiracje oraz śledzimy trajektorie ich zaangażowania społecznego. Podstawą prezentacji będą wywiady z 24 osobami z doświadczeniem uchodźczym zaangażowanymi w działalność społeczną i działania na rzecz innych w Polsce.

Sesja 6b. Badacze i migranci w paradygmacie aktywistycznym: co z autonomią podmiotu? cz. 2 (prowadzenie: dr hab. Jacek Schmidt, prof. UAM; dr hab. Agnieszka Chwieduk, prof. UAM)

mgr Karolina Sydow (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu) - *Aktywista jako beneficjent perspektywy badawczej wobec migrantów*

W referacie poruszam kwestie wpływu jaki ma i może mieć perspektywa badawcza i perspektywa badaczy/ek na codzienną praktykę aktywistów zaangażowanych w pomoc migrantom. Interesuje mnie zakres i sposób przekazywania wiedzy praktykom, która ma na celu 1) ukierunkować ich percepcję na aspekty interesujące badawczo 2) zwiększyć ich świadomość dotyczącą zjawisk migracji i uchodźstwa. Do praktyków zaliczam zarówno aktywistów i pracowników organizacji pozarządowych, jak i przedstawicieli instytucji publicznych na poziomie samorządowym. Swoje rozważania opieram o bieżące case studies, a szczególnie trzy przykłady: 1) inicjowanie podejścia badawczego wśród polskich aktywistów przez międzynarodową organizację humanitarną 2) szkolenie prowadzone przez badaczki migracji dla pracowników lokalnej organizacji pozarządowej udzielającej wsparcia migrantom 3) inicjowanie przez ngosy i badaczy kursu szkoleniowego skierowanego do samorządowców.

dr Dominika Blachnicka-Ciacek (Uniwersytet SWPS), mgr Dominika Winogrodzka (Uniwersytet SWPS) - *Udział peer-researcherów w badaniach doświadczeń migracyjnych. Czy jest to sposób na ograniczenie asymetrii na linii badacz-badany?*

Jednym w istotnych wyzwaniach metodologicznych i etycznych w badaniach migracji jest pracy z osobami z doświadczeniem migracyjnym. Pojawiają się trudności metodologiczne związane z dotarciem do grup najbardziej wykluczonych, jak również pytania natury etycznej. Co zrobić, żeby kontakt z badaczami nie stygmatyzował badanych i nie „osadzał” ich w trudnych doświadczeniach. Czy są jakieś sposoby na ograniczenie asymetrii takiego kontaktu, w którym badacz „dostaje swoje dane”, zaś badany zostaje ze swoją sytuacją życiową? W ramach projektu Horyzont 2020 „MIMY. Upodmiotowienie migrantów w trudnych sytuacjach życiowych poprzez płynną integrację” podjęliśmy próbę ograniczenia, a przynajmniej zmierzenia się z powyższymi trudnościami. Zaprosiliśmy do udziału w pracach badawczych kilkanaście młodych osób z doświadczeniem uchodźczym i migracyjnym oferując im szeroki trening metodologiczny, zapraszając ich do współpracy przy realizacji różnych komponentów badawczych, a następnie włączając w proces interpretacji zebranych danych. Podczas naszej prezentacji opowiemy o tym, w jaki sposób wyglądał nasz proces „od kuchni” i na jakie trudności napotykałyśmy (np. jak zatrudnić na uczelni osoby, które nie mają konta bankowego albo nie mają numer pesel), co daje wgląd w strukturalne ograniczenia związane z „upodmiotowieniem” osób najbardziej wykluczonych. Podzielimy się też krytycznymi refleksjami na temat tego, na ile dobre intencje „włączenia” migrantów w prace badawcze faktycznie stały się okazją do ograniczenia asymetrii na linii badacz-badany. Na koniec, na podstawie naszych doświadczeń oraz doświadczeń innych zespołów naszego projektu, zaproponujemy katalog dobrych praktyk związanych z pracą z „peer-researcherami”, który może być przydatny dla innych badaczek i badaczy migracji.

mgr Mateusz M. Krawczyk (Uniwersytet Wrocławski) - *Granice odpowiedzialności badacza. Kiedy "nie szkodzić" nie wystarcza? Analiza na przykładzie badań terenowych wśród uchodźców w Ugandzie*

Badacze tacy jak Hugman, Pittaway, and Bartolomei (2011b) oraz Bilotta (2020) sugerują, że zasada "nie szkodzić" nie jest wystarczająca w kontekście studiów nad przymusową migracją. Po pierwsze, potencjalne szkody mogą zagrażać życiu (Jacobsen i Landau 2003). Po drugie, badania powinny wykraczać poza zapobieganie szkodom, próbując przyczynić się do upodmiotowienia i wzmocnienia sprawczości podmiotu. To z kolei prowadzi do wątpliwości etycznych, również dotyczących granicy odpowiedzialności badacza. Przedstawione zagadnienia oraz znaczenie politologii stosowanej i antropologii publicznej zostaną przedstawione w kontekście badań nad wzorcami hybrydowej tożsamości uchodźców z perspektywy ich zdolności do przebudowy warunków życia prowadzonych w obozie dla uchodźców w Nakivale (Uganda).

dr hab. Zbigniew Babicki, prof. UKSW (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) - *Animacja społeczna jako metoda wspierania integracji społeczności wielokulturowych*

Animacja społeczna jest atrakcyjną metodą pracy społeczno-kulturalnej w środowisku lokalnym. Koncentruje się na potrzebie integracji jednostek lub grup społecznych odizolowanych od reszty społeczeństwa. Ogólną podstawą niniejszych rozważań jest koncepcja środowiska lokalnego i koncepcja edukacji międzykulturowej. Uwaga skoncentrowana jest tu na udziale środowiska lokalnego w zaspokajaniu potrzeby tożsamości, a następnie konieczności stymulowania jego członków do realizacji zadań zespołowych w celu budowania odpowiedniej przestrzeni do działań związanych z rozwiązywaniem problemów migracyjnych.

Sesja 7a. Mniejszości-migranci-uchodźcy i transnarodowa mobilizacja w obliczu wojny w Ukrainie cz. 1 (prowadzenie: dr Ignacy Józwiak)

Paweł Downarowicz (Uniwersytet Warszawski), Anna Wydra (Uniwersytet Warszawski) - *Rozmiar, trwałość, zróżnicowanie oraz ocena pomocy Polaków dla uchodźców z Ukrainy. Postawy Polaków wobec pomocy w świetle danych sondażowych*

Kryzys uchodźczy wywołany rosyjską agresją na Ukrainę wywołał bezprecedensową reakcję polskiego społeczeństwa. Oprócz działań koordynowanych i prowadzonych przez organy państwowe, wiele prywatnych osób zaangażowało się w szerokie spektrum oddolnych i spontanicznych form pomocy. Nawiązując do koncepcji community sponsorship (CS), analizujemy dane z naszego badania sondażowego na reprezentatywnej 1000-osobowej próbie Polaków, zestawiając je z innymi danymi. W wystąpieniu przyglądamy się zróżnicowaniu oraz skali podejmowanych działań, postawom Polaków wobec współdziałania obywateli i państwa w ramach programu CS, oraz potencjałowi zaangażowania Polaków w aktywną pomoc w przyszłości.

Sebastian Sosnowski (Uniwersytet Warszawski) - *"(...) to zaszczyt Wam pomagać", czyli obraz uchodźców z Ukrainy w debacie internetowej*

Dyskurs publiczny wokół migracji jest ważnym czynnikiem wpływającym na integrację imigrantów w społeczeństwie przyjmującym. Ten o uchodźcach z Ukrainy różni się od dominującego dotychczas w debacie publicznej. Celem wystąpienia jest przedstawienie wizerunku uchodźców z Ukrainy na grupach pomocowych na Facebooku. Wszystkie z nich powstały po eskalacji inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 roku, niekiedy przekształcając się w forum dyskusji o migracjach. Przedstawię wyniki analizy tematycznej 248 postów i 47 tysięcy komentarzy wykonanej przez zespół badawczy z Wydziału Socjologii UW. Dzięki niej skategoryzowaliśmy motywacje pomagania uchodźcom oraz wyodrębniliśmy składowe wyobrażenia o nich, różniące się od dotychczasowego obrazu uchodźców jako "nielegalnych migrantów".

dr Magdalena Wieczorkowska (Uniwersytet Medyczny w Łodzi) - *Wpływ wojny w Ukrainie na sytuację osób starszych w kontekście migracji*

Celem wystąpienia jest ukazanie sytuacji osób starszych doświadczonych przez wojnę w Ukrainie, która dotknęła ich na wiele sposobów. Ci, którzy zdecydowali się na ucieczkę często mają trudności adaptacyjne, co związane jest z ich wiekiem, stanem zdrowia oraz barierą językową i kulturową (w przypadku ucieczki do innego państwa). Seniorzy, którzy pozostali w Ukrainie są narażeni na: 1/ bycie rannym, wykorzystanie lub zabicie; 2/ pogorszenie zdrowia związane z brakiem zaspokojenia potrzeb, 3/ izolację od rodziny (która uciekła) oraz organizacji pomocowych, 4/ represje; 5/ pogorszenie sytuacji materialnej. W wystąpieniu zaprezentowane będą także działania organizacji międzynarodowych na rzecz starszych uchodźców.

dr Helena Patzer (Uniwersytet Warszawski), dr hab. Karolina Bielenin-Lenczowska (Uniwersytet Warszawski) - *Uchodźcy w świątyni, paczki z kimchi, transporty humanitarne. Działania pomocowe grup migranckich dla uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy*

W spontanicznej akcji pomocy Ukrainie biorą udział nie tylko przedstawiciele grup większościowych, ale także migranci i migrantki, uchodźcy i uchodźczynie, a także grupy mniejszościowe. W sposób mniej lub bardziej widoczny pomagają zamieszkali w Polsce Ukraińcy, Białorusini i Rosjanie, Wietnamczycy i Hindusi.

W wystąpieniu podejmiemy temat mobilizacji tych grup migranckich do pomocy uchodźcom i uchodźczyniom z Ukrainy i zastanowimy się nad jej przyczynami. Przyjrzenie się kanałom pomocy, jak również temu, jak opowiada się o tej formie zaangażowania, może dać odpowiedź na pytanie, na ile ta aktywizacja jest w stanie zbliżyć te grupy do społeczeństwa przyjmującego, a na ile jest ona wynikiem transnarodowych diasporycznych powiązań i nie ma przełożenia na integrację w drugiej ojczyźnie. Istotnym pytaniem jest także to, na ile pomoc w sytuacji kryzysu buduje ponadnarodową solidarność, a na ile zamyka ona ludzi w narodowych i religijnych społecznościach.

Wystąpienie jest oparte na materiale empirycznym zebranych podczas etnograficznych badań terenowych w podwarszawskich miejscowościach wiosną 2022, a także na netnografii.

Sesja 7b. Mniejszości-migranci-uchodźcy i transnarodowa mobilizacja w obliczu wojny w Ukrainie cz. 2 (prowadzenie: dr Kamila Fiałkowska)

mgr Sonia Styrkacz (Uniwersytet Warszawski), mgr Monika Szewczyk (Uniwersytet Jagielloński/Uniwersytet Warszawski), mgr Elżbieta Mirga-Wójtowicz (Uniwersytet Warszawski/Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie), dr Kamila Fiałkowska (Uniwersytet Warszawski) - *Romani Dar – czyli o lęku polskich Romów spowodowanym wojną w Ukrainie*

Wojna w Ukrainie zmusza wszystkich do wypracowania strategii radzenia sobie z rzeczywistością. W tym referacie podejmujemy kwestie reakcji polskich Romów, skupiając się na psychologicznych, socjologicznych i antropologicznych ujęciach lęku. Dar [w romani strach, lęk, obawa], popycha polskich Romów do wypracowania strategii radzenia sobie z rzeczywistymi i antycypowanymi społecznymi konsekwencjami wojny w Ukrainie. Na przykładzie obserwacji relacji społecznych i transnarodowych kontaktów oraz sposobu przyswajania informacji na temat wojny obserwujemy jak polscy Romowie reagują i dostosowują się do nowej sytuacji. Zwracamy uwagę na odmienną reakcję od reakcji Gadziów – grupy większościowej. Poza obawami dotyczącymi codzienności wyraźnie zaznaczają się obawy dotyczące dyskryminacji i niechęci. Przyjazd ukraińskich Romów powoduje, że Człowiek staje się bardziej widoczny, niż by chciał, co, podobnie jak przyjazd setek tysięcy uchodźców ukraińskich, może w także rzutować na subiektywny odbiór sytuacji członków mniejszości ukraińskiej w Polsce. Czy strategie radzenia sobie polskich Romów w obliczu wojny w Ukrainie są spowodowane racjonalną oceną sytuacji czy lękiem uaktywnianym w wyniku traum społecznych?

dr hab. Patrycja Trzeszczyńska (Uniwersytet Jagielloński), dr Grzegorz Demel (Instytut Nauk Prawnych PAN) - *Ukraińskie środowiska w Polsce wobec wojny w Ukrainie*

W proponowanym referacie zaprezentujemy mobilizację środowisk ukraińskich w Warszawie i Krakowie, zarówno mniejszości, jak i migrantów, wobec rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Prześledzimy tę mobilizację chronologicznie – od pierwszych demonstracji antywojennych, przez manifestacje wsparcia dla Ukrainy i jej obywateli/obywatelek, pierwsze reakcje na pojawianie się uchodźców/ uchodźczyń wojennych oraz usystematyzowane i skanalizowane modele pomocy organizacji ukraińskich. Zwrócimy uwagę na transnarodowe konteksty – wsparcie ze strony migrantów z Białorusi i Rosji oraz mobilizację diaspory ukraińskiej w Kanadzie i USA. Wreszcie, zastanowimy się nad potencjalnymi konsekwencjami wojny i napływu uchodźców dla procesów diasporotwórczych w środowiskach ukraińskich w Polsce, które badamy. Nowy zbiorowy aktor – uchodźcy – może bowiem znacząco przemodelować dotychczasowe ukraińskie polityki i dyskursy diasporyczne, stanowi też bezprecedensowe wyzwanie w relacjach mniejszości ukraińskiej i imigrantów z Ukrainy.

dr Tomasz Kosiek (Uniwersytet Rzeszowski) - *Ukraińskie środowiska w Polsce wobec wojny w Ukrainie*

24.02.2022 rozpoczęła się pełnowymiarowa wojna i atak Rosji na Ukrainę. Niemal od razu obserwowaliśmy rosnącą z dnia na dzień liczbę uchodźców, kierujących się m.in. do granic Polski, w tym do Przemyśla. Ten ostatni bardzo szybko zamienił się w główny uchodźczy hub,

a lokalne władze stanęły przed ogromnym wyzwaniem logistyczno-pomocowym. Jednym z ważniejszych elementów pomocowej układanki została przemyska mniejszość ukraińska skupiona wokół Ukraińskiego Domu w Przemyślu. W prezentowanym wystąpieniu przedstawię nie tylko wyniki wstępnych obserwacji skupionych na roli i zaangażowaniu lokalnej mniejszości w procesie pomocowym, ale także przedstawię jak sprawczość mniejszości w kontekście kryzysu uczyniła ją „widoczną” dla lokalnych władz.

mgr Elżbieta Mirga-Wójtowicz (Uniwersytet Warszawski/Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie), dr Tomasz Kosiek (Uniwersytet Rzeszowski), mgr Monika Szewczyk (Uniwersytet Jagielloński/Uniwersytet Warszawski), dr Ignacy Józwiak (Uniwersytet Warszawski) - *Wojna w Ukrainie, uchodźstwo i transnarodowa mobilizacja Romów*

Wśród uchodźców, którzy wskutek rosyjskiej agresji na Ukrainę przybyli do Polski, ku zaskoczeniu niektórych, byli także ukraińscy Romowie. Z naszych obserwacji wynikało, że wolontariusze, instytucje pomocowe w Polsce, ale także inni ukraińscy uchodźcy nie zawsze identyfikowali ich i traktowali jak „Ukraińców”. Rasizm i uprzedzenia z jakimi spotykali się Romowie ukraińscy w codziennym życiu przed wojną w sposób wyjątkowy manifestował się podczas ich doświadczeń uchodźczych, tak w Ukrainie, jak i w Polsce, niewolnej od antycygańskich klisz. Przełamywało to monolityczną narrację o „polskiej pomocy”, czy „pomocy Ukrainie”. W referacie przyglądamy się sytuacji romskich rodzin – uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy oraz mobilizacji środowisk romskich Polsce i nie tylko, na rzecz działań pomocowych, antydyskryminacyjnych i dokumentacyjnych.

Sesja 8. (Nie)udolność regulacji prawnych jako narzędzi do minimalizowania skutków kryzysów migracyjnych (prowadzenie: dr Izabela Florczak, dr Jakub Adamski)

dr hab. Sławomir Łodziński, prof. UW (Uniwersytet Warszawski), Marek Szonert (badacz niezależny) - *Od modelu „kosza na śmieci” do „instytucjonalnego brikolażu”. Przypadek tworzenia polityki migracyjnej w Polsce w okresie 2016-2022*

Referat skupia się na analizie tworzenia polskiej polityki migracyjnej w latach 2016-2022. Zwracamy w nim uwagę na obiektywne potrzeby takiej polityki, a z drugiej strony podkreślamy wagę niestabilnej sytuacji politycznej i zmian w administracji publicznej, utrudniających jej przyjęcie. W analizie opieramy się na perspektywie nowego instytucjonalizmu, wykorzystując dwa modele zmiany organizacyjnej: „kosza na śmieci” (March, Olsen 1976) podkreślającego pozorną skuteczność działań politycznych w dziedzinie polityki migracyjnej oraz „instytucjonalnego brikolażu” podkreślającego konieczność nagłego przezwyciężenia problemów migracyjnych będących katalizatorem działań innowacyjnych.

mgr Monika Szulecka (Instytut Nauk Prawnych PAN) - *Przejawy wykluczenia w polskim prawie migracyjnym w okresie 2020-2022*

Ostatnie dwa lata to niezwykle intensywny okres zmian przepisów dotyczących wjazdu i legalności pobytu cudzoziemców w Polsce, do czego przyczyniły się wydarzenia i zjawiska mające zdecydowanie ponadkrajowy charakter: pandemia COVID-19, represyjna polityka władz białoruskich wobec tamtejszej opozycji, sztucznie wywołana presja migracyjna na granicy polsko-białoruskiej i – obecnie kluczowe wyzwanie – ogromna skala przymusowej mobilności w Ukrainie i z Ukrainy wskutek rosyjskiej inwazji. Wstępna analiza zmian szeroko rozumianych przepisów migracyjnych w tym okresie, a także zmiany oraz zróżnicowanie praktyk związanych ze stosowaniem prawa, skłaniają do zadania pytania o przejawy ujmowania i wykluczania pewnych kategorii migrantów (dobrowolnych i przymusowych) w przepisach odpowiadających na sytuacje kryzysowe. Przedmiotem referatu będzie odpowiedź na to pytanie, oparta na analizie regulacji i dostępnej wiedzy o ich stosowaniu w praktyce na różnych poziomach i w różnych okolicznościach (np. wobec obywateli poszczególnych państw), a także próba krytycznej oceny źródeł takich regulacji i konsekwencji ich stosowania.

dr Izabela Florczak (Uniwersytet Łódzki), dr Jakub Adamski (Uniwersytet Łódzki) - *Uśpiony mechanizm na wypadek kryzysu migracyjnego – Dyrektywa 2001/55/WE*

Wojna w byłej Jugosławii była pierwszym alarmem, który skłonił państwa EWG do podjęcia prac nad mechanizmem prawnym zabezpieczającym interesy ofiar sytuacji związanej z masowym napływem ludności spoza terytorium EWG, przy jednoczesnej konieczności udzielenia im wsparcia w granicach możliwości organizacyjnych. Kolejnym bodźcem była wojna w Kosowie. Opracowanie dokumentu, który miał wypełniać powyższe założenia, zakończyło się w roku 2001. Po raz pierwszy został on użyty po 21 latach – w wyniku działań wojennych w Ukrainie.

Podczas wystąpienia odpowiemy m.in. na pytania:

- Jakie wartości legły u podstaw przygotowywania Dyrektywy 2001/55/WE?
- Czy spełnia ona swoją rolę?

- W jaki sposób implementowano ją w Polsce?
- Jakie kategorie osób objęto Dyrektywą w związku z wojną w Ukrainie?

dr Paweł Szewczyk (Uniwersytet Opolski), dr Kamila Kasperska-Kurzawa (Uniwersytet Opolski) - *Status prawny uchodźcy w polskim ustawodawstwie na przykładzie obywatela Ukrainy*

Przed dniem 12 marca 2022 r. każdy cudzoziemiec, który był w stanie wykazać uzasadnioną obawę przed prześladowaniem w kraju pochodzenia miał prawo ubiegać się o legalny pobyt na terytorium RP występując m.in. o status uchodźcy. Jednakże z dniem 12 marca 2022 r. na podstawie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, powstały alternatywne i prostsze rozwiązania wobec instytucji statusu uchodźcy. Rozwiązania te dedykowane są wyłącznie obywatelom Ukrainy. Na podstawie przywołanej ustawy każdy obywatel Ukrainy, który przyjechał do RP bezpośrednio z terytorium Ukrainy po 24 lutego 2022 r. uzyskuje legalny pobyt oraz prawo do podjęcia pracy. Tym samym procedura uzyskania statusu uchodźcy w przypadku obywatela Ukrainy jako bardziej skomplikowana i czasochłonna staje się bezcelowa.

Sesja 9a. Współczesne wyzwania Praw Człowieka w kontekście zjawiska przymusowej migracji cz. 1 (prowadzenie: dr hab. Marta Woźniak-Bobińska, prof. UŁ; mgr Oktawia Braniewicz)

dr Ewa Górską (Uniwersytet Jagielloński), dr Jan Bazyli Klakla (CASE w Warszawie) - *Dla kogo prawa człowieka? Granice, kryzysy i zawieszenia praw*

Migranci, szczególnie ci poszukujący ochrony międzynarodowej, napotykają na swojej drodze różne bariery, także prawne. W 2021 i 2022 roku obserwowaliśmy w Polsce kryzysy humanitarne na granicach z Białorusią oraz Ukrainą. Spowodowane były one innymi okolicznościami i charakteryzowały się wcieleniem w życie odmiennych reakcji prawnych wobec osób przybywających do Polski i Unii Europejskiej. W wystąpieniu przedstawiona będzie analiza zróżnicowanych reakcji prawa Polskiego w stosunku do cudzoziemców starających się przekroczyć poszczególne granice oraz rozważania nad kwestią dopuszczalności zawieszenia przez państwo ogólnych ram prawnych (w tym prawa międzynarodowego) na rzecz wartości bardziej partykularnych.

dr Łukasz Zaorski-Sikora (Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi), mgr Oktawia Ewa Braniewicz (Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi/Uniwersytet Łódzki) - *Aporie edukacji dedykowanej uczniom i studentom cudzoziemskim*

Prawo do edukacji stanowi jedno z fundamentalnych Praw Człowieka. Niniejszy panel traktuje o współczesnych wyzwaniach Praw Człowieka w kontekście zjawiska przymusowej migracji i uchodźstwa. Stąd, bezdroża edukacji dedykowanej uczniom i studentom cudzoziemskim stanowią egzemplifikację wyzwań, przed którymi stoi współczesne szkolnictwo.

dr hab. Marta Woźniak-Bobińska, prof. UŁ (Uniwersytet Łódzki) - *Palestyńscy uchodźcy wewnątrz w Izraelu i ich walka o prawo do powrotu. Przykład Ikritu*

W czasie pierwszej wojny izraelsko-arabskiej w latach 1948–1949 nastąpił eksodus ludności arabskiej z terytorium Palestyny. Władze Izraela konsekwentnie odmawiają prawa do powrotu zarówno uchodźcom zewnętrznym, jak wewnętrznym. Szczególny przypadek stanowi Ikrit – chrześcijańska, arabska wioska niedaleko granicy z Libanem. Jej mieszkańców wysiedlono w listopadzie 1948, a ich domy wyburzono. Korzystając ze swego statusu obywateli Izraela byli mieszkańcy Ikritu od trzech pokoleń toczą walkę o prawo do powrotu. Celem wystąpienia jest ukazanie ich wysiłków w perspektywie nowomaterialistycznej.

Referat powstał w ramach wstępnych badań prowadzonych w projekcie „Polityczny wymiar przemocy wobec miast. Miastobójstwo w Palestynie – studium przypadku” (NCN, OPUS 19).

Sesja 9b. Współczesne wyzwania Praw Człowieka w kontekście zjawiska przymusowej migracji cz. 2 (prowadzenie: dr hab. Marta Woźniak-Bobińska, prof. Uł; mgr Oktawia Braniewicz)

dr Rafał Cekiera (Uniwersytet Śląski w Katowicach) - *Odjanieprawianie migracji – prawa uchodźców i migrantów w tekstach Jana Pawła II*

To zjawisko samo w sobie zdaje się być niezwykle intrygujące: w społeczeństwie odwołującym się tak często do spuścizny Jana Pawła II, jego przesłanie dotyczące praw uchodźców i migrantów jest niemal zupełnie nieobecne w publicznej debacie. Tymczasem dla papieża Wojtyły zagadnienia te nie były kwestiami marginalnymi, lecz należały do tematów pierwszorzędných. Świadectwem tego może być chociażby zainaugurowanie zwyczaju przygotowywania corocznych Orędzi na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy w Kościele katolickim, które miały uwrażliwiać na ich sytuację. W referacie omówiony zostanie uniwersalny wymiar proponowanego przez Jana Pawła II spojrzenia na prawa uchodźców i migrantów, wykraczający poza nakazy kierowane do członków wspólnoty religijnej.

mgr Alexandra Staniewska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Śmierć w drodze, czyli sytuacja martwych migrantów w Europie*

Przymusowe masowe migracje ostatnich lat wywarły znaczący wpływ na społeczności w miejscach pochodzenia i przybycia, wywołały głęboki kryzys humanitarny i podważyły wiele wartości społeczeństw "zachodnich", zwłaszcza tych związanych z respektowaniem praw człowieka. Brak właściwej reakcji ze strony władz państwowych i międzynarodowych, doprowadził do śmierci wielu osób, które drogą morską próbowały dostać się do Europy. Ciało wielu z nich "nielegalnie" przekroczyło granice i dotarły na europejskie plaże. Doświadczenia migracyjne nie ograniczają się zatem do żywych ludzi, ale dotyczą także martwych ciał. Zamierzam omówić wyjątkowe znaczenie społeczne tych migracji oraz przeanalizować sytuację ciał migrantów w kontekście praw człowieka.

dr Krystyna Dzwonkowska-Godula (Uniwersytet Łódzki) - *Ograniczenia w dostępie do usług w zakresie zdrowia reprodukcyjnego dla osób migrujących i oddolne działania pomocowe. Na przykładzie Polski i Kanady*

Prawa reprodukcyjne, uznawane za podstawowe prawa człowieka, mają gwarantować jednostkom dostęp do opieki zdrowia reprodukcyjnego, w tym m. in. informacji i środków umożliwiających kontrolę płodności. Możliwość decydowania o posiadaniu potomstwa wydaje się mieć szczególne znaczenie w sytuacji migracji i uchodźstwa, wiążącymi się z nieustabilizowaną sytuacją życiową, różnymi problemami i zagrożeniami. W związku z prowadzeniem badań porównawczych w Polsce i w Kanadzie (projekt „Polityka reprodukcyjna i sprawiedliwość reprodukcyjna w Polsce i w Kanadzie” 2021-2022, finansowany przez NAWA, Program im. M. Bekkera) w wystąpieniu przyjrę się, jakie ograniczenia w tym zakresie napotykają osoby migrujące do obu krajów oraz na jaką pomoc ze strony społecznych organizacji pomocowych mogą liczyć. W przypadku Polski przedmiotem analizy jest sytuacja osób w kryzysie uchodźczym w związku z wojną w Ukrainie.

mgr Szymon Kucharski (Uniwersytet Jagielloński) - *Migracja zaczyna się u źródła. Prawo człowieka do wody jako podstawa udzielenia ochrony międzynarodowej przymusowym migrantom klimatycznym*

Większość doktryny prawa międzynarodowego podkreśla, że możliwość udzielenia ochrony międzynarodowej przymusowym migrantom klimatycznym jest znikoma. Podobny wniosek można wysnuć na podstawie lektury opinii Komitetu Praw Człowieka ONZ odnośnie deportacji migranta z Nowej Zelandii do Kiribati. Uzyskanie tej ochrony staje się osiągalne dopiero wtedy, gdy sytuacja humanitarna w państwach dotkniętych globalnym ociepleniem doprowadza do konfliktów o charakterze politycznym. Analiza prawna, aksjologiczna, oraz socjologiczna, daje jednak nadzieję na alternatywę. Zastosowanie konstrukcji prawa do wody, istniejącego w relacji z innymi prawami lub samodzielnie, hipotetycznie powinno odpowiadać na potrzeby zarówno państw, jak i migrantów klimatycznych.

Sesja 10a. Migracje wewnętrzne: natężenie, kierunki geograficzne, przyczyny i skutki w kontekście zrównoważonego rozwoju cz. 1 (prowadzenie: prof. Romuald Jończy)

mgr Sylwia Filas-Przybył (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu/Urząd Statystyczny w Poznaniu), dr hab. Tomasz Klimanek (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu/Urząd Statystyczny w Poznaniu), prof. dr hab. Zbigniew Zwoliński (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu) - *Mobilność w ruchu samochodowym w czasie pandemii – próba analizy i modelowania*

W prezentacji przedstawiono doświadczenia badawcze wynikające z zastosowania danych typu big data/smart data do oceny zmian mobilności w ruchu samochodowym. Oprócz przedstawienia zakresu możliwych analiz mobilności w artykule podjęta zostanie także próba zbudowania modelu dostępności czasowej w ruchu samochodowym (czas przejazdu) pomiędzy wybranymi gminami podpoznańskimi a miastem Poznań z uwzględnieniem z uwzględnieniem zmienności dobowej, tygodniowej, jak również dowolnego interwału czasowego. Oprócz tego w modelu uwzględnione będą także inne czynniki wpływające na mobilność, w tym m.in. okresy funkcjonowania obostrzeń covidowych, remontów infrastruktury drogowej, warunków atmosferycznych i in. oraz oszacowano wpływ tych elementów na zmiany mobilności. Pozyskane dane dotyczą okresu od końca lutego 2020 roku do końca maja 2022 roku.

dr Anna Janicka (Uniwersytet Warszawski) - *Mobilność wewnętrzna w Polsce w świetle danych lokalizacyjnych z sieci społecznościowych*

Pandemia COVID-19 przyniosła zmiany we wzorcach migracji wewnętrznych i mobilności. W związku z faktem, że większość przepływów wewnętrznych w Polsce nie była i nie jest rejestrowana, mierzenie strumieni migracyjnych oraz wpływu różnego rodzaju szoków – jak obostrzenia pandemiczne czy wybuch wojny na Ukrainie -- następcza trudności. W niniejszym referacie podjęta zostanie próba opisu zmian wzorców mobilności w Polsce od czasu wybuchu pandemii COVID-19 i związanych z konfliktem zbrojnym na Ukrainie, na podstawie danych z historii lokalizacji użytkowników portalu społecznościowego Facebook. Dane Facebooka zestawione zostaną z innymi dostępnymi źródłami.

mgr Sylwia Filas-Przybył (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu/Urząd Statystyczny w Poznaniu), dr hab. Tomasz Klimanek (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu/Urząd Statystyczny w Poznaniu), prof. dr hab. Zbigniew Zwoliński (Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu) - *Dylematy geoprzestrzenne jakości badania dojazdów do pracy*

Celem artykułu jest przedstawienie geoprzestrzennych dylematów związanych z prezentowaniem dodatkowych informacji dotyczących dojazdów do pracy, tj. odległości drogowej oraz czasu dojazdu samochodem osobowym pomiędzy różnymi lokalizacjami. Aby wyznaczyć odległość drogową i czas przejazdu między gminami, konieczne jest wyznaczenie współrzędnych jednego punktu dobrze reprezentującego całą gminę. Dotychczas stosowanym rozwiązaniem jest centroid gminy. W referacie przedstawione będą alternatywne sposoby definiowania punktów charakterystycznych gminy wraz z krytyczną oceną każdego z podejść. W ocenie autorów najlepszym rozwiązaniem jest stosowanie medoidów odrębnie dla miejsc zamieszkania i miejsc pracy. Medoidy zostały wyznaczone nie

tylko w oparciu o odległość euklidesową, ale także w oparciu o rzeczywistą odległość drogową i czas przejazdu samochodem osobowym.

prof. dr hab. Przemysław Śleszyński (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN) - *Wpływ pandemii COVID-19 i wojny na Ukrainie na mobilność wewnętrzną w Polsce. Pierwsze obserwacje i wnioski*

Celem referatu jest: (1) analiza dostępnych danych ilościowych o mobilności wewnętrznej w ostatnich latach i miesiącach w związku z pandemią COVID-19 oraz wojną na Ukrainie i na tej wskazanie zmian, jakie nastąpiły w stosunku do trendów w poprzednich latach; (2) próba określenia wpływu tych procesów na rozwój regionalny i lokalny w przyszłości. W tym zaprezentowane zostaną szacunki tzw. chłonności migracyjnej (Śleszyński 2022, KPZK PAN) oraz próba znalezienia geograficznych (terytorialnych) wzorców lokalizacyjnych najnowszej (uchodźczej) migracji ukraińskiej i jej wpływu na lokalne i regionalne procesy migracyjno-demograficzne.

Sesja 10b. Migracje wewnętrzne: natężenie, kierunki geograficzne, przyczyny i skutki w kontekście zrównoważonego rozwoju cz. 2. (prowadzenie: prof. dr hab. Przemysław Śleszyński)

dr hab. Sławomir Kurek, prof. UP (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) - *Migracje wewnętrzne w kontekście procesów suburbanizacji i reurbanizacji w Polsce*

W Polsce do końca lat 80. XX wieku dominującym wzorcem migracji wewnętrznych było przemieszczanie się z obszarów wiejskich do miast. Po 1989 roku, wraz z upadkiem komunizmu i wprowadzeniem gospodarki wolnorynkowej, wzorce mobilności zaczęły się zmieniać. Dominował proces migracji z miast centralnych na obrzeża, co przyczyniło się do suburbanizacji mieszkalnictwa. Z drugiej strony, w największych miastach w Polsce studentyfikacja i gentryfikacja przyczyniły się do ponownej urbanizacji centrów miast, zwłaszcza w obrębie starych dzielnic przemysłowych. W rezultacie w niektórych obszarach metropolitalnych obserwuje się zwiększoną koncentrację ludności w centrach miast, podczas gdy w strefach zewnętrznych liczba ludności spada.

Celem badań jest określenie zmieniających się wzorców migracji wewnętrznych w Polsce w kontekście rozwoju miast w okresie transformacji społeczno-gospodarczej w latach 90. oraz w pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku.

dr hab. Michał Ptak, prof. UEW (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu), dr Alicja Dolińska (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu) - *Ekonomiczne i środowiskowe determinanty i skutki migracji z miasta na wieś na przykładzie wybranych miejscowości aglomeracji wrocławskiej*

Migracje z miasta na wieś determinowane są licznymi czynnikami o różnym charakterze. Powodują też zróżnicowane skutki na obszarach, których dotyczą. Migranci przeprowadzają się na obszary podmiejskie wielu miast w Polsce, w tym także do miejscowości położonych w pobliżu Wrocławia.

W referacie zaprezentowane zostaną wyniki badań ilościowych dotyczących determinant migracji z miasta na wieś oraz wyboru konkretnej miejscowości, a także wyniki badań jakościowych w zakresie skutków (ze szczególnym uwzględnieniem konsekwencji ekonomicznych i środowiskowych) migracji z miasta na wieś na przykładzie wybranych miejscowości aglomeracji wrocławskiej.

prof. dr hab. Romuald Jończy (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu/KBnM PAN), dr inż. Justyna Rokitowska-Malcher (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu) - *Preferencje zawodowe i migracyjne młodzieży pomaturalnej – zróżnicowania w oddziaływaniu małych i dużych ośrodków regionalnych na przykładzie Wrocławia i Opola*

Problematyka migracji młodych ludzi jest przedmiotem licznych badań naukowych i dyskursu publicznego. Zwiększona skala migracji młodych ludzi i związane z nią skutki są istotnym zagadnieniem, które nabiera szczególnego znaczenia wobec problemów depopulacyjnych i demograficznych. Kierunki i skutki migracji młodych ludzi mogą być zróżnicowane w zależności od wielkości ośrodków regionalnych i siły ich przyciągania.

W referacie zaprezentowane zostaną wyniki badań ankietowych dotyczących zróżnicowań w zakresie planów zawodowych i preferencji migracyjnych młodzieży pomaturalnej

z wybranych szkół średnich zlokalizowanych na terenie dwóch różniących się pod względem wielkości ośrodków miejskich: Opola i Wrocławia.

Sesja 11. Procesy migracyjne z regionalnej i lokalnej perspektywy badawczo-rozwojowej (prowadzenie: prof. Romuald Jończy; dr hab. Brygida Solga, prof. PO)

dr Julia Tsybulska (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN) - *Polsko-ukraiński transgraniczny rynek pracy w dobie kryzysów społecznych*

Relatywnie wyższa jakość życia w sąsiadujących krajach przyciąga migrantów zarobkowych, zwłaszcza z peryferyjnych przygranicznych regionów, dlatego zjawisko migracji transgranicznej jest nieuniknione. Obecnie, oprócz narastającego wpływu kryzysu w wyniku skutków COVID-19, powodującego zaburzenia procesów zagranicznej migracji zarobkowej, Polska odnotowała znaczący wzrost liczby wymuszonych migrantów zza granicy wschodniej, związanym z wojną Rosji przeciw Ukrainie. Lecz jaki wpływ mają kryzysy na charakter migracji z Ukrainy, czy można nadal mówić o przeważaniu migracji wahałowych, jakie są bieguny przyciągania migrantów w Polsce, oraz jaka jest rola transgranicznego rynku pracy w dobie kryzysów społecznych?

mgr Grażyna Kowalewska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) - *Uwarunkowania migracji młodzieży z Polski Wschodniej*

Zła sytuacja społeczno-ekonomiczna regionu (województwa) może przyczynić się do emigracji jego mieszkańców, zwłaszcza osób młodych i wykształconych. Metoda TOPSIS posłużyła jako narzędzie do pozycjonowania województw Polski. Przy budowie zagregowanego wskaźnika wzięto pod uwagę zmienne opisujące sytuację demograficzną, społeczną i gospodarczą. Okazało się, że najniżej uplasowały się województwa Polski Wschodniej, a najgorszą pozycję zajęło województwo warmińsko-mazurskie. W związku z tym przeprowadzono badanie ankietowe w celu identyfikacji najważniejszych czynników skłaniających osoby młode (studentów) do opuszczenia kraju. Najważniejsze okazały się czynniki ekonomiczne.

mgr Nataliia Boichuk (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu) – *Nierejestrowana migracja jako wynik wyludnienia regionalnego na przykładzie badań w wybranych miejscowościach w Ukrainie*

Długotrwałe wyjazdy ludności z miejscowości ich zamieszkania bez wymeldowania się często przekształcają się w definitywną migrację nierejestrowaną. Definitywna migracja nierejestrowana jest zjawiskiem powszechnie występującym na wioskach w Ukrainie, zwłaszcza w zachodniej części kraju. Celem niniejszego opracowania jest identyfikacja skali migracji nierejestrowanej na przykładzie wybranych miejscowości w gminie Kolędziany. Badania ujawniły główne miejsca podejmowania pracy przez osoby zamieszkujące dane terytorium oraz poziom bezrobocia. Zidentyfikowano kraje, do których wyjeżdżają mieszkańcy gminy w celach zarobkowych. Przeprowadzono wywiad z wójtem gminy, który wskazał kierunki rozwoju gminy oraz przyczyny wyjazdów mieszkańców za granicę. Opracowanie zawiera rekomendacje władzom oraz mieszkańcom dotyczące problemu nierejestrowanej migracji ludności.

Sesja 12a. Integracja cudzoziemców na poziomie regionalnym i lokalnym cz. 1 (prowadzenie: dr hab. Jan Brzozowski, prof. UEK; dr hab. Brygida Solga, prof. PO)

dr hab. Agata Górny, prof. UW (Uniwersytet Warszawski), dr hab. Paweł Kaczmarczyk, prof. UW (Uniwersytet Warszawski) - *Migranci ukraińscy w czasie wojny – wyzwania i szanse integracji społeczno-ekonomicznej*

Wybuch wojny na Ukrainie w 2022 roku stanowił punkt zwrotny w napływie z Ukrainy do Polski wywołując zmasowane ruchy uchodźcze w kierunku Polski oraz wpływając na funkcjonowanie migrantów ukraińskich obecnych w Polsce wcześniej. Referat służy przedstawieniu wybranych wskaźników integracji społeczno-ekonomicznej migrantów ukraińskich w Polsce z naciskiem na określenie charakteru związków pomiędzy grupami migrantów „przedwojennych” i uciekinierów przed wojną oraz różnic pomiędzy tymi grupami. Analizowane dane będą pochodzić z ogólnopolskiego sondażu internetowego migrantów ukraińskich zrealizowanego w okresie lipiec-wrzesień 2022 roku.

dr hab. Jan Brzozowski, prof. UEK (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie/KBnM PAN) - *Adaptacja społeczno-ekonomiczna imigrantów ekonomicznych z Ukrainy oraz uchodźców w województwie małopolskim*

Przed 24 lutego 2022 w samym Krakowie mieszkało między 70 a 80 tys. długookresowych imigrantów z Ukrainy. Byli oni bardzo dobrze zintegrowani pod względem ekonomicznym, a także zdecydowana większość z nich deklarowała chęć pozostania w Polsce na stałe. Agresja rosyjska na Ukrainę w oczywisty sposób doprowadziła do zmiany sytuacji: nie tylko znaczna część ukraińskich mężczyzn wróciło do kraju mimo wcześniejszych deklaracji, ale też do Polski napłynęła największa fala uchodźców w dotychczasowej historii.

Celem naszego badania jest analiza porównawcza społeczno-ekonomicznej adaptacji imigrantów ekonomicznych z Ukrainy przybyłych do województwa małopolskiego przed 24 lutego 2022, a także uchodźców z Ukrainy którzy trafili do regionu po agresji rosyjskiej. Nasza analiza bazuje na wynikach 2 sondaży przeprowadzonych przez centrum CASPAR UEK: przeprowadzonego między październikiem 2021 a styczniem 2022 sondażem na próbie 500 imigrantów z ważnymi kartami pobytu, a także przeprowadzonego w maju i czerwcu 2022 sondażu na próbie 500 ukraińskich uchodźców.

dr hab. Jakub Isański (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), dr hab. Marek Nowak, prof. UAM (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Recepcja i inkluzja ukraińskich uchodźców wojennych w Polsce*

Prezentacja wyników badania kwestionariuszowego zrealizowanego w kwietniu 2022 na próbie 523 ukraińskich uchodźców w krajach UE. Respondenci byli pytani o potrzeby, obawy i plany związane z ich uchodźczymi doświadczeniami. Jest to pierwszy etap projektu badawczego, który ma na celu dostarczenie informacji o wyjątkowej, w swojej skali i dynamice, fali ukraińskich uchodźców wojennych w wybranych krajach Unii Europejskiej. Wyniki zostaną przedstawione i omówione w odniesieniu do koncepcji zakotwiczenia.

dr hab. Brygida Solga, prof. PO (Politechnika Opolska/Instytut Śląski/KBnM PAN) - *Nowa różnorodność w wielokulturowym społeczeństwie. Jakie są postawy mieszkańców województwa opolskiego wobec obcokrajowców?*

Wobec zwiększającej się liczby obcokrajowców przybywających okresowo lub na stałe do województwa opolskiego, kluczowe jest poznanie opinii Polan dotyczących obecności cudzoziemców w regionie. Dlatego zdecydowano się na przeprowadzenie badań dotyczących postaw mieszkańców regionu wobec imigrantów (próba 1000 dorosłych mieszkańców regionu). Badanie jest częścią działań związanych z opracowaniem „Programu na rzecz integracji cudzoziemców w województwie opolskim”, stanowi ponadto odpowiedź na zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030”, w której zagraniczna imigracja ekonomiczna uznana została za jedno z wyzwań rozwojowych. Referat prezentuje wybrane wyniki tych badań i pokazuje postawy mieszkańców regionu wobec różnorodnych obszarów obecności imigrantów w regionie np. dostęp do rynku pracy, usług publicznych, dostęp do obsługi w urzędach w języku migrantów.

Sesja 12b. Integracja cudzoziemców na poziomie regionalnym i lokalnym cz. 2 (prowadzenie: dr hab. Jan Brzozowski, prof. UEK; dr hab. Brygida Solga, prof. PO)

mgr Aleksandra Szkudlarek (Uniwersytet Warszawski) - *Różne wymiary integracji i adaptacji brytyjskich migrantów w Polsce*

Prezentacja ma na celu ukazanie charakteru i przebiegu procesów adaptacji i integracji brytyjskich migrantów w Polsce przy użyciu koncepcji zakotwiczenia (Grzymała-Kazłowska 2013a, 2013b, 2018). W oparciu o analizę treści kanałów YouTube stworzonych przez brytyjskich migrantów mieszkających w Polsce oraz pogłębione częściowo ustrukturyzowane wywiady z brytyjskimi migrantami, zaprezentowane zostaną różne wymiary i mechanizmy zakotwiczenia migrantów, ze szczególnym uwzględnieniem kotwic kognitywno-kulturowych i tożsamościowych. Temat ten wymaga głębszej analizy, także w kontekście zmieniającej się rzeczywistości społecznej tzw. unsettling events tj. Brexit, pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie oraz wyzwań z jakimi w ich wyniku muszą mierzyć się migranci, stanowi istotne uzupełnienie wiedzy na temat Brytyjczyków w Polsce oraz zjawiska migracji obywateli z krajów Zachodu.

dr Olena Shelest-Szumilas (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu), dr Marcin Wozniak (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu) - *The determinants of providing support for migrant workers in Poland*

Integration policies and programmes for immigrants are an important but neglected element of social policy in Poland. These programmes can be implemented at national, regional, and local levels. While the former includes large-scale general solutions and needs legislation, the latter may focus on individual needs and quickly adjust the supportive actions to the specific migrants' situations. The successful integration of migrant employees and their better performance in the labor market of the host country cannot be possible without employers' engagement in integration processes. The article investigates the determinants of providing support for migrant workers at their workplaces. We pay special attention to the role of companies' characteristics and foreigners' employment policy. We applied regression analysis using data collected from 420 employers of Poznan agglomeration. Results show that the share of migrant workers in the workforce, experience in hiring migrants and openness to employ foreigners in the future had a positive and significant effect on providing support for this group of employees. In turn, most companies' characteristics seemed irrelevant. This implies that for employers in Poland supporting migrant workers is one of the temporary elements of recruiting policy.

mgr Ewelina Ebertowska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Małżeństwa polsko-ormiańskie w Polsce i Armenii - integracja poprzez związek*

Od lat 90. XX wieku miała miejsce intensywne migracje z krajów, które powstały w wyniku rozpadu ZSRR. Wśród tej grupy znalazło się wielu Ormian, którzy szukali miejsca do życia z dala od wojny. Polska stała się "domem" dla tysięcy z nich. W ramach integracji z kulturą przyjmującą część migrantów weszła w małżeństwa polsko-ormiańskie. Część przymusowo lub dobrowolnie wraz z polskimi małżonkami i dziećmi wróciła do Republiki Armenii, a część pozostała w Polsce. Wystąpienie będzie przedstawiało wyniki badań terenowych z lat 2016-

2022 na terenie Polski i Armenii, których celem było wyzwani kulturowych i prawnych stojące przez tego typu związkami.

dr Jakub Stachowski (Norwegian University of Science and Technology) - *Poakcesyjne migracje zarobkowe i dynamika społeczności wiejskich- różnorodność, zmiana, kontynuacja*

Pojawienie się poakcesyjnych migrantów zarobkowych na obszarach wiejskich w krajach przyjmujących doprowadziło zarówno do demograficznej rewitalizacji lokalnych społeczności, jak i wyzwań dotyczących procesów włączania migrantów do tychże społeczności. W wystąpieniu przedstawię wyniki analizy jakościowej bazującej na wywiadach pogłębionych z reprezentantami dwóch lokalnych społeczności położonych u wybrzeża Norwegii. Obie społeczności stały się celem licznej poakcesyjnej migracji zarobkowej, lecz lokalne procesy włączania migrantów charakteryzuje różna dynamika związana z lokalną koncepcją miejsca, dotychczasową historią migracji, specyfiką lokalnego rynku pracy oraz liczbą migrantów. Analiza ukazuje kontekstualną różnorodność procesów włączania i jej wpływ na kształtowanie się nowych lokalnych podziałów społecznych.

Sesja 12c. Integracja cudzoziemców na poziomie regionalnym i lokalnym cz. 3 (prowadzenie: dr hab. Jan Brzozowski, prof. UEK; dr hab. Brygida Solga, prof. PO)

dr hab. Aleksandra Trzcielińska-Polus, prof. UO (Uniwersytet Opolski) - *Procesy imigracji i integracji imigrantów w Niemczech od 2015 roku*

Niemcy są w Europie państwem przyjmującym najwięcej imigrantów, w tym uchodźców. W referacie ukazane zostaną zewnętrzne i wewnętrzne determinanty niemieckiej polityki imigracyjnej oraz integracyjnej od czasu otwarcia przez kanclerz Angelę Merkel granic dla uchodźców we wrześniu 2015 roku, a także skutki tej polityki. Uwarunkowania i konsekwencje procesu napływu imigrantów i ich integracji ze społeczeństwem przyjmującym zaprezentowane zostaną z podziałem na: polityczne, ekonomiczne i społeczne.

dr Aleksandra Matykiewicz (Uniwersytet Jagielloński) - *Polityka integracyjna landu Berlin*

Wiele zadań polityki integracyjnej w Niemczech - kraju federalnym - jest realizowanych przez landy. W Berlinie, który wielokulturowość uważa za część swojej tożsamości i atut, polityka integracyjna jest wyjątkowo progresywna i rozbudowana.

dr Beata Olszewska-Łabędź (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie) - *Wyzwania dla Małopolski w obszarze integracji społeczno-ekonomicznej uchodźców z Ukrainy*

Dynamiczna sytuacja, jaka nastąpiła na skutek agresji Federacji Rosyjskiej w stosunku do Ukrainy w dniu 24 lutego 2022 roku sprawiła, że w pierwszym miesiącu wojny państwo to opuściło około 4,7 mln Uchodźców - przede wszystkim kobiet, dzieci i osób starszych. Znaleźli oni bezpieczne schronienie głównie w państwach ościennych, tj. Mołdawia, Rumunia, Węgry, Słowacja i Polska, z czego w tym ostatnim pojawiła się największa ich grupa (ponad 3 mln). Centralna i lokalna administracja Polski, stanęła przed olbrzymim wyzwaniem, dotyczącym przyjęcia tak dużej grupy osób i zaspokojenia ich napotrzebniejszych potrzeb. Autorka referatu przedstawi działania podejmowane w Małopolsce w obszarze integracji społeczno-ekonomicznej z Uchodźcami z Ukrainy, wskazując na cele i wyzwania stojące przed tym regionem Polski. Przedstawione zostaną także rekomendacje dla realizacji tej pomocy również w przyszłości.

Małgorzata Mischczak (Uniwersytet Warszawski), Marta Cwalina (Uniwersytet Warszawski), Anna Firgolska (Uniwersytet Warszawski) - *Doświadczenie goszczenia osób uchodźczych z Ukrainy w Polsce – potrzeby, interakcje, wyzwania*

Celem referatu jest analiza doświadczeń Polaków angażujących się w indywidualną pomoc uchodźcom narodowości ukraińskiej. Referat przedstawia wyniki badania jakościowego przeprowadzonego w postaci wywiadów z 30 mieszkańcami województwa mazowieckiego, którzy udostępniili mieszkanie osobom uchodźczym lub goszczą ich w miejscu, w którym sami mieszkają. Badanie nawiązuje do koncepcji community sponsorship, która zakłada możliwość współdziałania różnych aktorów społecznych w budowaniu sieci wspierających osoby uchodźcze. Skupimy się na takich aspektach jak: komunikacja, strategie interakcyjne, kontakty z instytucjami publicznymi i NGO-sami, potrzeby oraz wyzwania związane z indywidualnym przyjmowaniem i wspieraniem uchodźców. Ramami teoretycznymi będzie dla nas teoria Goffmana i innych przedstawicieli symbolicznego interakcjonizmu.

Sesja 13a. Migracje i język cz. 1 (prowadzenie: dr Karolina Rosiak, dr Magdalena Zabielska)

dr hab. Agnieszka Kiełkiewicz-Janowiak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. Isabella Bunyatova (Borys Grinchenko Kyiv University) - *Językowe konstruowanie praktyki przymusowego wysiedlenia Ukraińców do Rosji w czasie wojny 2022: analiza tekstów medialnych w języku angielskim, polskim, ukraińskim i rosyjskim*

Tematem referatu jest status prawny i praktyka przymusowych wysiedleń do Rosji w czasie rosyjskiej agresji zbrojnej w Ukrainie, a celem badań ujawnienie sposobów dyskursywnego konstruowania odnośnego zjawiska. Analizie poddano teksty medialne z czterech mikro-korpusów pochodzących od nadawców z różnych stron konfliktu wojennego. Teksty te zawierają odniesienia do prawnej oceny wysiedleń, ale głównie opisy procedur wysiedlania (w tym „segregowania” osób w tzw. obozach filtracyjnych) oraz poświadczenia świadków/ofiar. Dyskurs poszczególnych nadawców dokumentuje zgoła odmienne postawy zaangażowanych stron, które nazywamy ‘sprawcami’ i ‘ofiarami’. Przykładem skrajnych postaw może być kontrast pomiędzy kidnapping i evacuation. Do interpretowania danych stosujemy pojęcia sprawczości (agency) i pozycjonowania (positioning).

dr Karolina Rosiak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Wpływ znajomości języka walijskiego na poczucie przynależności do społeczności przyjmujących*

W prezentacji zostaną omówione wyniki badania pilotażowego nad motywacją dorosłych migrantów ekonomicznych do nauki języka walijskiego oraz wpływu znajomości tego języka na poczucie przynależności do lokalnej społeczności. W niniejszej prezentacji przedstawię wstępną analizę wywiadów narracyjnych z trzema dorosłymi migrantami mieszkającymi w Walii oraz posługującymi się językiem walijskim na poziomie co najmniej B2 oraz spróbuję odpowiedzieć na pytanie jak znajomość języka walijskiego wpłynęła na ich poczucie przynależności do lokalnych społeczności.

dr Magdalena Zabielska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *„nie u siebie: Analiza dyskursu dotyczącego doświadczeń z poznańskimi placówkami ochrony zdrowia na podstawie wywiadów z obcokrajowcami”*

Niniejsza prezentacja podejmuje tematykę doświadczeń obcokrajowców z poznańskimi placówkami ochrony zdrowia, zebranych podczas wywiadów narracyjnych z osobami znającymi język polski w stopniu nieznacznym lub w ogóle. Wybrane fragmenty wywiadów zostały zanalizowane w ujęciu jakościowym, w celu określenia dyskursywnej konstrukcji doświadczeń dotyczących regularnych wizyt u lekarza jak również nagłych wypadków, kiedy to osoby te szukały porady lub pomocy medycznej i kiedy nie mogły skomunikować się (w sposób satysfakcjonujący). Badanie to potwierdza rezultaty uzyskane w nielicznych wcześniejszych podobnych badaniach, przeprowadzonych zarówno w Poznaniu jak i ogólnie w Polsce, które zwracają uwagę na wiele utrudnień napotykanym przez tych pacjentów w korzystaniu z usług opieki zdrowotnej.

dr Małgorzata Machowska-Kościak (Dublin City University) - *Kształtujące się drugie pokolenie imigrantów - Ideologie językowe, tożsamość i pojęcia irlandzkości funkcjonujące w społeczeństwie irlandzkim*

Młodzi ludzie ze środowisk migracyjnych oraz ich postawy i ideologie językowe wywierają silny wpływ na ich trajektorie życiowe oraz integrację w nowym kraju. Prezentowana mikroanaliza ideologii językowych wśród młodych ludzi w Irlandii jest skontekstualizowana w bardziej holistycznym ujęciu społeczności migracyjnej w Irlandii, sugerując, że hegemoniczne pojęcia irlandzkości które nadal funkcjonuje w szerszym społeczeństwie wpływa nie tylko na ideologie językowe ale także na inne sfery życiowe młodych ludzi. Dane przeanalizowane w tym artykule pochodzą z szerszego badania jakościowego, które analizuje problemy, z jakimi boryka się drugie pokolenie młodych imigrantów mieszkających w Irlandii. Chociaż ograniczone pojęcia tożsamości irlandzkiej zostały już nieraz udokumentowane, w szczególności w odniesieniu do pierwszego pokolenia imigrantów (Ní Dhuinn i Keane, 2021), niniejsze badanie wskazuje, że te hegemoniczne rozumienia nadal przenikają doświadczenia młodych ludzi drugiego pokolenia, powodując wykluczenie i alienację w wielu obszarach. Badanie to daje głos dwudziestu młodym imigrantom w drugim pokoleniu i przedstawia zestaw perspektyw, które są w dużej mierze nieobecne w istniejących dyskursach.

Sesja 13b. Migracje i język cz. 2 (prowadzenie: dr Karolina Rosiak, dr Magdalena Zabielska)

mgr Katarzyna Panek (Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie) - *Rodzinna polityka językowa polskich rodzin z doświadczeniem migracji w kontekście uczestnictwa dzieci w zorganizowanych formach edukacji polonijnej*

Rodzinną politykę językową (family language policy FLP) składa się według modelu Spolsky'ego z trzech elementów. Pierwszym są praktyki językowe, czyli wybór języka używanego przez poszczególnych członków danej rodziny do konkretnych celów i w konkretnych sytuacjach. Drugim jej komponentem jest ideologia, czyli system przekonań na temat danego języka. Trzecim elementem FLP jest zarządzanie językiem. Polscy rodzice mieszkający za granicą podejmują próby utrzymania języka ojczystego w nowej rzeczywistości. Jedną ze strategii wzmocnienia języka w nowej wspólnocie komunikacyjnej jest uczestnictwo dzieci w formach edukacji polonijnej.

mgr Kinga Łoś (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) - *Rozwijanie umiejętności pisania u uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji w języku polskim jako drugim*

Rozwijanie kompetencji tekstotwórczej stanowi zarówno wartościowy zbiór wszelakich działań językowych, jak i zdolności metapoznawczych. Wymaga jednak od uczniów aktywowania słownictwa, znajomości konstrukcji gramatycznych, ortograficznych, a także umiejętności tworzenia form wypowiedzi. Praca nad rozwijaniem pisania może być nie lada wyzwaniem dla uczniów i uczennic, ale również dla nauczyciela prowadzącego lekcje. W moim referacie przedstawię podstawy metodyczne dotyczące sprawności pisania, przeanalizuję trudności i potrzeby, jakie deklarują nauczyciele języka polskiego w kontekście rozwijania pisania. Zaproponuję także praktyczne rozwiązania i narzędzia wspierające uczącego (się) w rozwijaniu pisania.

dr Paulina Szydłowska-Klakla (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) – *Migracja jako utrata - doświadczenie młodych migrantek*

W niniejszym wystąpieniu przybliżę perspektywę rozumienia migracji jako doświadczenia utraty. W tym celu wykorzystam koncept dwuznacznej utraty (ambiguous loss) autorstwa Boss (1999) oraz syndromu Ulisesa autorstwa Achotegui (2008). W ich kontekście omówię przeżycia nastolatka pochodzenia polskiego mieszkającego w Hiszpanii i ich rodzin. W badaniu prowadzonym zgodnie ze strategią wielokrotnego studium przypadku wzięło udział 19 rodzin. Do analizy danych wykorzystałam analizę szablonową (Langdridge, 2007). Zidentyfikowane utraty dotyczą przede wszystkim ograniczonego kontaktu z rodziną, ważnych wydarzeń z cyklu życia rodziny, a także poczucia utraty języka i kultury kraju pochodzenia.

dr hab. Wagner, prof. CC (Collegium Civitas) – *"Autocenzura - o niepublikowaniu. Anatomia powszechnego (?) zjawiska"*

Wystąpienie dotyczy praktyk autocenzurowania treści publikowanych przez badaczy i badaczki migracji. Ta praktyka jest częścią procesu badawczego i dotyczy jego etapu końcowego - redagowania publikacji. Jakie są obszary ocenzurowane? Jaka jest relacja statusu badaczki/badacza i zaawansowania kariery do praktyki autocenzury? Jakie są strategie publikowania treści ocenzurowanych? Ramą do refleksji nad tym problemem jest socjologia pracy (Becker, Hughes) i socjologia nauki (Fleck).

Sesja 14a. Polski system edukacyjny wobec migracji - cz. 1. Stan systemu i doświadczenia pandemii (prowadzenie: dr Marta Kindler)

mgr Agnieszka Kozakoszczak (Uniwersytet Warszawski) - *Asystentura międzykulturowa w szkołach w Polsce: doświadczenia, osiągnięcia, wyzwania*

Celem referatu jest przybliżenie: (a) dotychczasowych doświadczeń związanych z funkcjonowaniem asystentek/ów międzykulturowych (AM) w szkołach w Polsce: ich roli oraz korzyści wynikających z zatrudniania AM w szkołach (b) barier systemowych, które sprawiają, że skala zatrudnienia AM jest zbyt niska i nieadekwatna wobec potrzeb dzieci z doświadczeniem migracji oraz szkół (c) propozycji rozwiązań, które odpowiadają na te bariery i wzmacniają rolę AM w systemie edukacji w Polsce (d) prognozy dotyczącej rozwoju i charakteru asystentury międzykulturowej, uwzględniającej zwiększenie liczby dzieci, które rozpoczęły naukę w szkołach w Polsce po inwazji Rosji na Ukrainę w lutym 2022.

dr Dorota Jaworska (Uniwersytet Gdański) - *Samorządowa polityka integracyjna: Przypadek działań Gdańska w środowisku edukacyjnym*

Proponowany referat będzie prezentował kontynuację badań, które zostały przeprowadzone w środowisku edukacyjnym Gdańska w 2019 r., identyfikujących reguły, technologie i praktyki instytucjonalne stosowane przez podmioty realizujące samorządową politykę integracyjną w obszarze migracji. Uczestniczyły w nich osoby zarządzające placówkami edukacyjnymi z grupy wdrażającej Model Integracji Imigrantów w Gdańsku w obszarze edukacji szkolnej, nauczycielki uczące dzieci migrujące oraz rodzice imigranci. Aktualne badania prowadzone są w pierwszych dwóch grupach, z powodów etycznych i metodologicznych nie obejmą grupy rodzicielskiej. Analiza porównawcza obu badań skupiona będzie na opisie dotychczasowych praktyk w obszarze samorządowej polityki integracyjnej oraz identyfikacji wyzwań, które wymagają nowych rozwiązań na poziomie krajowym, samorządowym i instytucjonalnym.

dr Anzhela Popyk (Uniwersytet SWPS/Uniwersytet Warszawski) - *Educational Disadvantages Faced by Migrant Schoolchildren in Poland and Exacerbated by the Pandemic*

Experiencing migration in childhood affects social, educational, and psychological aspects of child development. Migrant children are prone to educational setbacks, which may be further exacerbated by concurrent crises. This study examines the so-called transnational transitions of migrant schoolchildren in Poland by treating distance learning in response to the COVID-19 pandemic as a new vulnerability factor. This study adopts Merton's concept of cumulative (dis)advantages (the "Matthew effect") and combines it with the modern framing of the digital divide developed by Ragnedda and Ruii. The data are drawn from a qualitative study with migrant children, their parents, and teachers, in which interviews were conducted during the initial COVID-19 lockdown in 2020. The findings demonstrate that migration experience, distance learning, and the digital divide overlap in producing educational inequalities among migrant schoolchildren in Poland.

prof. dr hab. Krystyna Slany (Uniwersytet Jagielloński/KBnM PAN), dr hab. Magdalena Ślusarczyk, prof. UJ (Uniwersytet Jagielloński/KBnM PAN), dr Justyna Struzik (Uniwersytet Jagielloński), dr Marta Warat (Uniwersytet Jagielloński) - *Edukacja dzieci migranckich w polskiej szkole i ich integracja w czasie pandemii COVID-19 . Doświadczenie dzieci, nauczycieli i asystentów kulturowych*

Bazując na projekcie badawczym Children Hybrid Integration: Learning Dialogue as a way of upgrading policies of participation (CHILD UP)(EC Horizon 2020) pragniemy przedstawić sytuację dzieci migranckich - podmiot niewidoczny, niedyskutowany w kontekście doświadczeń i wyzwań edukacji oraz integracji w czasie pandemii. Proponujemy ten temat, gdyż problemy edukacyjne dzieci migranckich, zwłaszcza w czasie COVID-19 są kluczowe dla ich inkluzji, szans edukacyjnych, lepszej przyszłości. To nasze dzieci, w polskiej przestrzeni edukacyjnej. Ze względu jednak na status migrancki, odmienną kulturę, sytuację rodzinną są grupą szczególnie narażoną na różne ryzyka edukacyjne, szkolne, niepewności, izolację, czy problemy psychologiczne. Dzieci migranckie to trwały i ważny element polskiej szkoły, który pozwala mówić o jej jakości, akceptacji wielokulturowości i wprowadzaniu jej elementów w codzienne funkcjonowanie szkoły, wspieraniu ich osiągnięć edukacyjnych, a także wyzwań merytorycznych, emocjonalnych oraz cyfrowych w czasie kryzysu.

W referacie opieramy się na badaniach jakościowych prowadzonych wśród nauczycieli, asystentów kulturowych, oraz dzieci migranckich w Krakowie oraz Łukowie i Bezwoli, gdzie znajdują się Ośrodki dla Cudzoziemców. Kluczowy jest dla nas głos samych dzieci, które w sposób otwarty opowiadają o swoich niepowodzeniach w nauce, obawach, relacjach rówieśniczych, kompetencjach cyfrowych, ale także i zaletach nauki w czasie pandemii. Wywiady z profesjonalistami i dziećmi przyczyniają się do lepszego zrozumienia zmian w szkołach podczas pandemii i ich wpływu na dzieci migrantów i ich rodziny, ich interakcję, a wnioski z obserwacji lekcji wskazują, w jaki sposób praktyka pedagogiczna może wzmacniać lub osłabiać partycypację i poczucie sprawczości dzieci migranckich jak też pozwalać im uzyskać autorytet epistemiczny. Badania odsłaniają różne doświadczenia w pracy, w nauce, relacjach szkolnych w zależności m.in. od charakteru pracy, ulokowania szkoły i kategorii dzieci migranckich: dzieci uchodźców / migrantów ekonomicznych, także ich proces integracyjny.

Na podstawie wyników naszych badań formułujemy także rekomendacje, które wskazują jak lepiej odpowiadać na potrzeby uczniów i zwiększać ich udział w procesie uczenia się, co jest szczególnie ważne, gdy obecnie w wyniku wojny w Ukrainie liczba uczniów z pochodzeniem migracyjnym znacznie wzrasta.

Sesja 14b. Polski system edukacyjny wobec migracji - cz. 2. Oświata wobec dzieci-uchodźców z Ukrainy (prowadzenie: mgr Agnieszka Kozakoszczak)

dr Katarzyna Gmaj (Uczelnia Łazarskiego) - *Prywit!- polski system oświaty a masowy napływ uczniów z Ukrainy w 2022r.*

W Polsce brakuje wizji polityki oświatowej obejmującej dzieci z doświadczeniem migracyjnym. Pojawienie się w szkołach 160 tys. uczniów z Ukrainy w ciągu dwóch miesięcy (a liczba może się zwielokrotnić) doprowadziło do szoku odczuwalnego na poziomie systemu oświaty, a nie jedynie szkół, do których napływali cudzoziemcy. Preferowanie oddziałów przygotowawczych dla Ukraińców wskazuje na odejście od modelu, bazującego na włączeniu obcokrajowca w główny nurt od samego początku obecności w szkole. Wydaje się, że za wprowadzaniem tej formy nauki stoi nie tyle analiza jej skuteczności dla nowoprzybytych uczniów, co uniknięcie dezorganizacji i pogorszenia warunków nauki dla Polaków. Zastanowię się nad potencjalnymi niebezpieczeństwami, towarzyszącymi wdrażanym rozwiązaniom oraz kierunkami ich analizy. Tłem będą wnioski z międzynarodowych badań.

dr hab. Magdalena Stoch (Uniwersytet Pedagogiczny im KEN w Krakowie) - *Edukacja – migracja - aktywizm. Przegląd dobrych praktyk na rzecz wspierania dzieci-uchodźców z Ukrainy*

Celem referatu jest przedstawienie strategii zaspakajania potrzeb dzieci-uchodźców z Ukrainy, które przybyły do Krakowa po wybuchu wojny w Ukrainie. Przedmiotem zainteresowania będą: 1) miejskie polityki edukacyjne; 2) działania, programy i dobre praktyki lokalnych organizacji pozarządowych i wybranych grup nieformalnych oraz 3) inicjatywy podejmowane przez lokalne uniwersytety. W tym celu przeprowadzono badanie pilotażowe w formie ustrukturyzowanych wywiadów pogłębionych z przedstawicielami i przedstawicielkami ww. instytucji i organizacji. Stanowi ono próbę wglądu i systematyzacji takich zagadnień jak: wzajemny wpływ miejskich polityk edukacyjnych, praktyk organizacji pozarządowych, grup nieformalnych i uczelni; modele i funkcje nauczania języka polskiego jako obcego; wielowymiarowość tożsamości i jej wpływ na procesy integracji.

dr Łukasz Budzyński (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim), dr Joanna Lubimow (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim) - *Procesy inkluzji dzieci uchodźców z Ukrainy na przykładzie szkół podstawowych w Gorzowie Wielkopolskim – perspektywa rodziców dzieci z doświadczeniem uchodźczym*

W referacie zostaną omówione wyniki badań, których celem była diagnoza roli szkoły w procesie inkluzji społecznej ukraińskich dzieci w wieku szkolnym z doświadczeniem uchodźczym na przykładzie miasta Gorzów Wielkopolski. Na podstawie uzyskanych wyników zostanie podjęta próba odpowiedzi na pytanie w jaki sposób i w jakim zakresie szkoła sprzyja procesom włączającym dzieci uchodźców do społeczeństwa polskiego. W wystąpieniu zostanie zaprezentowana perspektywa rodziców dzieci z doświadczeniem uchodźczym.

dr hab. Anna Krasnodębska (Uniwersytet Opolski) - *Adaptacja szkolna dzieci nowoprzybyłych imigrantów z Ukrainy*

Sytuacje w nowym kraju nabierają dodatkowego znaczenia, gdy razem z dorosłymi migrują dzieci. Dla młodych osób rozpoczyna się kolejny etap życia w nowym miejscu, kraju i w nowym środowisku kulturowym. Dzieci szczególnie mocno przeżywają trudności, jakie bywają udziałem migrantów i są wrażliwe na bodźce, które ich zdaniem zagrażają poczuciu własnej wartości czy też wolności. Reakcje dzieci na pobyt w kraju migracji mogą być bardziej gwałtowne, bo zostały odgórnie przypisane do danej kultury, miejsca, wskutek działań wojennych w swoim kraju. Zmiany wywołane procesem migracyjnym są wyzwaniem zarówno dla dzieci, jak i dla ich rodziców oraz osób z nowego otoczenia.

Pragnę odnieść się do badań jakościowych dotyczących adaptacji do nowego środowiska społecznego, dzieci nowoprzybyłych imigrantów z Ukrainy. Wywiady pogłębione prowadzone z matkami i dziećmi z Ukrainy pozwoliły poznać proces adaptacji i integracji dzieci, ich stawanie się uczniem, ich relacje z rówieśnikami z kraju przyjmującego.

Sesja 15a. Migracje osób wysoko wykwalifikowanych - cz. 1. Polacy i Polki za granicą (prowadzenie: dr Kamil Łuczaj, dr Iwona Leonowicz-Bukała)

dr Kamila Kowalska (Uniwersytet Warszawski) - *Wykwalifikowane Polki na włoskim rynku pracy w latach 2009-2019: strategie działania i scenariusze zachowań. Wyniki badań własnych*

Akcesja Polski do Unii Europejskiej oraz objęcie obywateli polskich zasadą SPP nie wpłynęły znacząco na poprawę warunków zatrudnienia we Włoszech wysoko wykwalifikowanych migrantek z Polski. Było to spowodowane m.in. specyfiką miejscowego rynku pracy, w tym znacznym udziałem szarej strefy, brakiem konkurencyjnej oferty zatrudnienia oraz segmentacją tego rynku. Przeprowadzone przeze mnie w latach 2009-2019 badania powtórzone z wykształconymi Polkami zatrudnionymi w pierwotnym segmencie włoskiego rynku pracy, pokazały przyjmowane przez te kobiety strategie mające na celu poprawę ich sytuacji zatrudnienia oraz wyłoniły 3 podstawowe scenariusze zachowań (1. Sukces zawodowy po włosku, 2. Matka-Polka na włoskim rynku pracy, 3. Włoska praca nie poptąca).

dr hab. Diana Rokita-Poskart (Politechnika Opolska) - *Spojrzenie retrospektywne na migracje edukacyjne Polaków do Ukrainy*

Analizując procesy migracji „na studia” zachodzące w Polsce, obserwując skalę zainteresowania studiami na kierunkach związanych z medycyną oraz śledząc wprowadzone przez polskie uczelnie limity przyjęć, zrodził się pomysł, aby podjąć próbę analizy, czy, gdzie i dlaczego polscy obywatele podejmują studia medyczne za granicą. W tym przypadku okazało się, że nieoczywistym kierunkiem migracji była Ukraina. Zdecydowałam się zatem zaprojektować badania pilotażowe dotyczące najważniejszych ekonomicznych oraz pozaekonomicznych determinant, którymi kierują się studenci podejmujący studia na kierunku lekarskim i lekarsko-dentystycznym w Ukrainie oraz warunków jakie muszą być spełnione, aby osoby te podjęły pracę w Polsce oraz za granicą po ukończeniu studiów. Badania udało się przeprowadzić i zakończyć w listopadzie 2021 r. na Państwowym Uniwersytecie Medycznym w Tarnopolu – na jednej z kilku uczelni w Ukrainie, na której Polacy licznie podejmowali studia. Badaniami objęto ok. 100 osób spośród wszystkich 153 studentów z Polski. Celem referatu jest ukazanie zasięgu oddziaływania Państwowego Uniwersytetu Medycznego w Tarnopolu na poszczególne regiony Polski oraz zaprezentowanie najważniejszych wniosków z badań dotyczących powodów, które zdecydowały o podjęciu studiów w Ukrainie oraz Tarnopolu, a także planów związanych z miejscem pracy po zakończeniu studiów.

mgr Milena Błahuta (Uniwersytet Warszawski) - *"Middling transnationalism"? Migracje polskiej klasy średniej do Europy Środkowo-Wschodniej*

W związku z bezpośrednimi inwestycjami kapitału zagranicznego w Europie Środkowo-Wschodniej, w ostatnich latach w regionie możemy obserwować rozwój nowej przestrzeni migracyjnej dla specyficznego rodzaju migracji – mobilności „globalnej klasy średniej”. Migracje do krajów „nowej” Unii Europejskiej są podejmowane również przez wykwalifikowanych migrantów z Polski – pomimo, że oferują mniejszy zysk ekonomiczny niż ma to miejsce w przypadku migracji do europejskich centrów migracyjnych. W oparciu

o pogłębione wywiady z wykwalifikowanymi migrantami z Polski w wybranych krajach regionu, prezentacja podejmuje wątek nowych wzorów mobilności polskiej klasy średniej, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia relacyjności kapitału kulturowego w doświadczeniu migracyjnym.

Sesja 15b. Migracje osób wysoko wykwalifikowanych - cz. 2. Konteksty medyczne i edukacyjne (prowadzenie: dr Kamil Łuczaj, dr Iwona Leonowicz-Bukała)

dr Dominika Pszczółkowska (Uniwersytet Warszawski), dr hab. Maciej Duszczyk (Uniwersytet Warszawski/KBnM PAN), prof. UW, dr Kamil Matuszczyk (Uniwersytet Warszawski), dr Sara Bojarczuk (Uniwersytet Warszawski) - *Plany migracyjne studentów uczelni medycznych oraz ich faktyczna realizacja. Czy naprawdę wyjadą?*

W obliczu konkurencji o personel medyczny w krajach OECD, celem projektu jest zbadanie intencji migracyjnych studentów medycyny w Polsce i realizacji tych intencji po ukończeniu studiów. Pierwszym etapem badania podłużnego była ankieta wśród studentów ostatniego roku kierunków lekarskich uniwersytetów medycznych w Warszawie, Krakowie, Gdańsku, Białymstoku (n=205, luty 2022). Doświadczenie pandemii Covid-19 zdaniem 61 % studentów zwiększyło prawdopodobieństwo ich emigracji. 11 % respondentów oceniło to prawdopodobieństwo jako bardzo wysokie (9 lub 10 w skali od 0 do 10). Wśród czynników wypychających przyszłych lekarzy z Polski najistotniejsza była „sytuacja społeczno-polityczną w Polsce”, „czas pracy”, „warunki pracy”, „organizacja opieki zdrowotnej” i „wysokość wynagrodzenia”.

dr Eva Duda (Uniwersytet Wrocławski), dr Sabina Kubiciel-Lodzińska (Politechnika Opolska) - *Niewykorzystane talenty? Wykwalifikowani imigranci z Ukrainy w Polsce*

W Polsce większość imigrantów spoza Unii Europejskiej podejmuje zatrudnienia poniżej swoich kwalifikacji. Polska nie wykorzystuje wykształcenia i umiejętności imigrantów, w tym m.in. osób pochodzących np. z Ukrainy posiadających wykształcenie medyczne, a deficyty takich pracowników odczuwamy. Przegrywa w rywalizacji o talenty, która toczy się na europejskim rynku pracy, a która będzie coraz bardziej dostrzegalna ze względu chociażby na zmiany demograficzne. Nie dostrzega się długookresowego potencjału strategicznego wysoko wykwalifikowanych migrantów, a bazuje wyłącznie na łatwo dostępnych i mogących być natychmiast użytymi umiejętnościach. Stąd dominuje zatrudnianie ich przy pracach prostych, usługach niewymagających kwalifikacji. W referacie omówione zostaną wybrane wyniki badań ilościowych i jakościowych przeprowadzonych wśród wysoko wykwalifikowanych imigrantów z Ukrainy. Badanie uzupełnia wiedzę w zakresie określenia czynników mogących wpłynąć na lepsze wykorzystanie potencjału zawodowego imigrantów.

dr Monika Struck-Peregończyk (Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie), dr Iwona Leonowicz-Bukała (Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie) - *Lekarz z zagranicy w polskim systemie ochrony zdrowia. Zmiana uwarunkowań administracyjno-prawnych w dobie kryzysu*

Polska zajmuje ostatnie miejsce w UE pod względem liczby lekarzy na mieszkańca (OECD 2019). Szacuje się, że po przystąpieniu Polski do UE z kraju mogło wyjechać nawet 30 tysięcy lekarzy i lekarek różnych specjalności (Centralny Rejestr Lekarzy). Powstałe niedobory kadrowe częściowo uzupełnili medycy migrujący do Polski z krajów ościennych, choć w 2015 r. stanowili oni mniej niż 1% populacji lekarzy i lekarek w Polsce (Andrejuk 2015: 135). W oparciu o analizę wywiadów pogłębionych z medykami-migrantami, którzy podjęli pracę w Polsce przed 2020 r., proponowany referat podejmuje próbę analizy uwarunkowań

podejmowania pracy przez lekarzy obcokrajowców w Polsce w kontekście zmieniających się procedur formalno-prawnych.

Sesja 16a. W stronę komercjalizacji migracji? Pracodawcy i aktorzy przemysłu migracyjnego we współczesnych migracjach cz. 1 (prowadzenie: dr Sara Bojarczuk, dr Kamil Matuszczyk)

mgr Olga Wanicka (Uniwersytet Warszawski) - "Thank's Sis, I'm praying for your work permit!" – Vlog jako element infrastruktury migracyjnej - Przypadek Filipińskich Pracowników Migrujących

Analizuję migranckie vlogi jako element infrastruktury migracyjnej (Xiang, Lindquist 2014). Interesuje mnie, jak migranci zdobywają informacje o zatrudnieniu w innym kraju. Jednym z przykładów jest vlog filipińskiej twórczyni mieszkającej w Polsce dzięki któremu podjęcie zatrudnienia na polskim rynku pracy staje się łatwiejsze ze względu na lepszy wgląd w „successful arrival” twórcy. Celem wystąpienia jest analiza tego, jak tak konstruowane narracje mogą wpłynąć na rozwój migracji zarobkowej i w jaki sposób vlog może być wykorzystany przez pracodawców i pośredników. Dzięki analizie najczęściej wyświetlanych filmów wybranej filipińskiej twórczyni oraz komentarzy obserwatorów wyjaśnię też dlaczego vlog stanowi przykład włączenia Polski w transnarodowe nieoficjalne pośrednictwo pracy.

dr Kamil Matuszczyk (Uniwersytet Warszawski) - Kierowcy, pośrednicy czy oszuści? Rola i znaczenie nieformalnych przewoźników w migracjach sezonowych do Polski

Aktorzy tworzący przemysł migracyjny mogą przyjmować różne role i funkcje w organizowaniu, podtrzymywaniu i ułatwianiu międzynarodowych migracji. Nieliczne badania ukazują, że wraz z rosnącym popytem na pracowników, wzrasta znaczenie pośredników i rekruterów, których działania oddziałują zarówno na interesy pracodawców, jak i strategie pracowników migrujących. Celem wystąpienia jest pokazanie, jakie role pełnią nieformalni kierowcy pośredniczący w migracjach sezonowych do sektora rolnego. Wykorzystując bogaty materiał empiryczny (m.in. obserwacja uczestnicząca, wywiady z migrantami z Ukrainy oraz ich pracodawcami), gromadzony w latach 2019-2022 w powiecie grójeckim, przedstawię działalność ukraińskich przewoźników z perspektywy pracowników oraz sadowników. Zrealizowane badania pokazują, że ocena działalności tego typu aktorów przemysłu migracyjnego jest niejednoznaczna, a zapotrzebowanie na ich usługi rośnie diametralnie w okresach wzmożonego popytu na pracowników czy restrykcyjnych przepisów dotyczących przekraczania granicy (w tym również w okresie pandemii COVID-19).

dr Barbara Jancewicz (Uniwersytet Warszawski), dr Ignacy Józwiak (Uniwersytet Warszawski) - Praca platformowa i migracje pracownicze w Polsce: ułatwienie wejścia na rynek pracy, poduszka bezpieczeństwa czy pułapka prekarności?

Praca platformowa, czyli współpraca z takimi firmami, jak Uber, Bolt, Wolt, czy Glovo, to w Polsce zjawisko przewijające się w debacie publicznej, ale wciąż mało zbadane. Równocześnie jest to jeden z segmentów rynku pracy, w którym uczestniczy wielu cudzoziemców (np. według zespołu Beręsewicza w 2020 roku prawie jedną czwartą kierowców i dostawców Ubera Ukraińcy stanowili). W referacie przedstawimy wyniki badań jakościowych i ilościowych przeprowadzonych wśród pracowników i pracownic platform zajmujących się transportem osób i dostarczaniem posiłków w Polsce. Poddamy refleksji miejsce platform oraz współpracujących z nimi firm na mapie przemysłu migracyjnego. Przybliżymy również warunki pracy migrantów i migrantek w tym sektorze.

Sesja 16b. W stronę komercjalizacji migracji? Pracodawcy i aktorzy przemysłu migracyjnego we współczesnych migracjach cz. 2 (prowadzenie: dr Sara Bojarczuk, dr Kamil Matuszczyk)

dr Marek Benio (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie) - *Delegowanie obywateli państw trzecich w sektorze opieki domowej*

Opieka nad seniorami jest usługą ważną społecznie, świadczoną osobiście i delikatną. Odbiorca jest konsumentem końcowym, co oznacza, że budżet rodzinny wyznacza ostateczną granicę rosnącej ceny usługi. Część zapotrzebowania jest zaspokajana nieformalnie przez członków rodziny, sąsiadów czy społeczność lokalną. Na drugim biegunie rynku znajduje się opieka instytucjonalna świadczona przez ośrodki opieki dziennej, domy opieki i szpitale. Po środku znajduje się transgraniczna usługa opieki w modelu "live-in" świadczona komercyjnie, w dużej mierze jako praca nierejestrowana. Fakt, że liczba delegowań (formularzy A1) opiekunów z Polski do Niemiec rośnie, nie oznacza, że zasoby są nieograniczone. Krótkie okresy jednorazowego delegowania w połączeniu z rosnącą liczbą obywateli państw trzecich delegowanych z Polski są wyraźnym wskaźnikiem, że podaż na rynku kurczy się. W związku ze starzeniem się społeczeństwa niemieckiego rynek ten będzie nadal wykazywał duży potencjał popytu na pracowników. Przekształcenie pracy nierejestrowanej w rejestrowaną, zapewnienie jakości opieki i zapobieganie przyszłym katastrofom "niedoubezpieczonych opiekunów" jest wyzwaniem, które wymaga aktywnych działań politycznych. Powiązanie świadczeń z tytułu opieki długoterminowej z jakością usług i kontrolą warunków zatrudnienia jest jednym ze środków zaradczych, które należy rozważyć. Niezbędne jest zapewnienie obywatelom państw trzecich bardziej swobodnego, ale kontrolowanego dostępu do rynku pracy. Wsparcie państwa w zakresie zabezpieczenia społecznego zarówno dla opiekunów, jak i dla seniorów wymagających opieki jest obciążeniem zależnym od decyzji politycznych. Podczas prezentacji zostaną omówione wyniki dwóch projektów finansowanych ze środków Komisji Europejskiej, dotyczących problematyki delegowania obywateli państw trzecich: Posting.Stat - Enhancing the collection and analysis of national data on intra-EU posting (VS/2020/0499) oraz POSTCARE. Posting of third country nationals in care services – the current state of play and scenarios for the future (VS/2020/0539).

dr Sabina Kubiciel-Lodzińska (Politechnika Opolska) - *Animatorzy rynku czy marginalni gracze? Agencje zatrudnienia a obecność zagranicznych pracowników w Polsce*

W 2019 r. i 2020 r. ponad 40% pracowników agencji zatrudnienia stanowili cudzoziemcy. Najwięcej obcokrajowców, bo ponad 85% pochodziło z Ukrainy. Jednak, pomimo rosnącego ich znaczenia w rekrutacji zagranicznych pracowników, w szczególności Ukraińców wiedza o ich roli w tym procesie jest w Polsce stosunkowo mała. W referacie omówiono wyniki badań zrealizowanych wśród 60 agencji zatrudnienia działających w województwie opolskim. Zostały dobrane w sposób celowy. Celem badań było ustalenie czy agencje zatrudnienia działające w województwie opolskim, których główny trzon działalności ze względu na charakter województwa stanowi rekrutacja obywateli polskich za granicę zmieniły profil swojej działalności ze względu na wzrost popytu na pracowników w Polsce, w tym na cudzoziemską siłę roboczą. Badanie poprzedzone zostało realizacją indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielem jednej z agencji pośrednictwa pracy działającej w województwie opolskim i pośredniczącej w rekrutacji Polaków za granicę oraz obcokrajowców (głównie Ukraińców) do

Polski. Ustalono m.in. że aż 45% podmiotów w badanej grupie to firmy działające w województwie opolskim od 2015 r. w tym ponad 1/5 została zarejestrowana w 2016 r. Większość, bo blisko 70% agencji biorących udział w badaniu zajmowała się rekrutacją pracowników z Ukrainy na polski rynek pracy. Głównymi branżami zatrudnienia było budownictwo (40%) oraz przetwórstwo przemysłowe (30%). Jednym z najczęściej stosowanych przez agencje zatrudnienia dodatków była pomoc zagranicznym pracownikom w znalezieniu mieszkania lub wręcz oferowanie zakwaterowania (darmowego lub odpłatnego). Ponad połowa nie pobierała za nie opłat, a 40% firm gwarantowała swoim pracownikom mieszkanie za odpłatnością. Blisko 70% badanych weryfikowało umiejętności i kwalifikacje rekrutowanych cudzoziemców. Warto także zauważyć, że agencje zatrudnienia świadczyły pomoc, która nie była bezpośrednio związana z procesem zatrudnienia tj. m.in. pomagały w sprowadzaniu rodziny z Ukrainy.

Zagadnienie odnoszące się do roli agencji w zatrudnianiu migrantów wymaga na pewno dalszych badań w celu ustalenia: (1) czy pośrednicy stymulują tymczasowe przepływy pracowników, (2) czy agencje zatrudnienia stanowią pierwszy etap do regularnego zatrudnienia, (3) czy też jest to „ślepy zaułek” dla pracowników migrujących, czyli osoby, które rozpoczną pracę za pośrednictwem agencji raczej nie znajdując już zatrudnienia poza agencją.

dr Dorota Kałuża-Kopias (Uniwersytet Łódzki), dr Marcin Gońda (Uniwersytet Łódzki) - *Obywatele Ukrainy pracujący w ramach uproszczonej procedury w polskich miastach*

Polska stanowi obszar charakteryzujący się relatywnie wysokim stopniem zróżnicowania urbanizacji i rozwoju społeczno-ekonomicznego. Widoczny w ostatnich latach wzrost gospodarczy, przekładający się na poprawę sytuacji na rynku pracy, czyli rosnące zapotrzebowanie na pracowników, spadek bezrobocia i wzrost płac, nie jest równomierny w poszczególnych częściach kraju, nawet w przypadku miast na prawach powiatu. Jednocześnie obserwujemy nasilenie procesu starzenia się ludności w konsekwencji spadku liczby urodzeń przy jednoczesnym wydłużaniu się długości życia ludzkiego oraz migracji. Wzrost odsetka osób starszych (65+) jest szczególnie widoczny na obszarach miejskich, zwłaszcza dużych i wielkich miast. Głównym zagrożeniem wynikającym z tego zjawiska są zmiany w wielkości zasobów pracy, które przekładają się na niedobory pracowników oraz idące w ślad za tym skutki społeczno-ekonomiczne (m.in. obniżenie się atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej danego obszaru).

Odpowiedzią na potrzeby polskiego rynku pracy jest łagodzenie przez rząd przepisów dotyczących dostępu imigrantów do polskiego rynku pracy, czego skutkiem jest obserwowany, od kilku lat, dynamiczny wzrost pracujących obywateli Ukrainy – w zasadzie – we wszystkich regionach kraju, jak też dywersyfikacja przestrzenna miejsc podejmowania przez nich pracy.

Celem niniejszego wystąpienia będzie próba odpowiedzi na pytanie co decyduje o wyborze miasta jako miejsca pracy przez Ukraińców? Czy jest to poziom rozwoju-społeczno-gospodarczego miasta powiatowego, polityka miasta na rzecz imigrantów czy może aktywność agencji pracy tymczasowej? Do realizacji założonego celu zostaną wykorzystane miary korelacji i wskaźniki taksonomiczne.

Sesja 17. Stan środowiska przyrodniczego jako czynnik i skutek migracji ludności (prowadzenie: dr Karolina Sobczak-Szelc, dr hab. Diana Rokita-Poskart)

dr Anna Rosińska (Ca' Foscari University of Venice) - *Zjawiska ludnościowe w obszarze laguny weneckiej*

Wenecja to miasto, w którego historii od zawsze przenikały się i splatały wątki migracyjne i środowiskowe. W zeszłym roku miasto obchodziło 1600 rocznicę założenia, chociaż tak naprawdę osadnictwo w obszarze laguny datuje się na czas sprzed okresu cesarstwa rzymskiego a sama laguna jako ekosystem współkształtowany przez ludzi (m.in. poprzez kierowanie ujść okolicznych rzek na inne tereny) powstała w 8 wieku p.n.e. Miasto na wodzie zostało założone w 452 roku przez uchodźców - uciekinierów przed barbarzyńskim plemieniem Hunów. Laguna pierwotnie dawała schronienie przed wojną, w ciągu kilkuset lat na bazie płytszych obszarów i tzw. baren (roślinnych wysp) miejscowa ludność tworzyła fragmenty lądu do zasiedlania i żyła w nieustającej interakcji z morzem, czy to gospodarczej, przez połów ryb, komunikacyjnej, poprzez transport tradycyjnymi łodziami weneckimi, czy też poprzez pływy i zjawisko tzw. acqua alta. Ten kruchy ekosystem jednocześnie stanowił polityczną i gospodarczą bazę Republiki Morskiej która w 1700 w okresie największego zasięgu obejmowała obszar 65790 km², promieniując gospodarczo, politycznie i kulturowo na zajęte tereny i stanowiąc ważny węzeł międzykulturowy na styku kontynentów. W obecnej sytuacji miasta splatają się paradoksy: zagrożenie zmianami klimatycznymi powoduje coraz większe wyzwania związane z wysokimi przypiętami. Rozwiązanie tych wyzwań za pomocą systemu zapór MOSE powoduje z kolei nieprzewidziane negatywne konsekwencje dla ekosystemu baren. Miasto ulega depopulacji (ma obecnie nieco powyżej 50 000 mieszkańców) a jednocześnie podlega zjawisku overtourism, i w czasie weekendów często gości wielokrotności regularnej populacji. Celem tego wystąpienia jest przyjrzenie się splotowi zjawisk ludnościowych i środowiskowych w weneckiej lagunie jako przypadkowi środowiska wyjątkowo wrażliwego na zmiany klimatyczne.

mgr Agnieszka Olter-Castillo (Uniwersytet Warszawski) - *Rola środowiska przyrodniczego w kształtowaniu migracji wewnętrznych w Peru*

Peru jest krajem o wyjątkowym położeniu geograficznym, które obejmuje wiele stref klimatycznych i charakteryzuje się niezwykłą różnorodnością biologiczną. Różne zjawiska atmosferyczne stanowią jednak od dawna ogromne wyzwanie dla ludności w wielu regionach kraju. Obecne zmiany w środowisku naturalnym związane z ociepleniem klimatu przyczyniają się do powstawania nowych zagrożeń o niespotykanej dotąd skali, powodując trudności w produkcji żywności, wyzwania dla zdrowia publicznego oraz coraz częściej również przemieszczanie się ludności. Niniejszy artykuł, opierając się na analizie danych wtórnych, takich jak statystyki publiczne, raporty oraz publikacje naukowe, stanowi analizę powiązań między czynnikami środowiskowymi i nasilającymi się migracjami oraz przesiedleniami ludności w Peru.

dr Magdalena Chułek (Uniwersytet Warszawski), dr Karolina Sobczak-Szelc (Uniwersytet Warszawski), Astrid Espegren (NORCE), mgr inż. Ewa Gromny (Centrum Badań Kosmicznych PAN) - *Strategie adaptacji mieszkańców obozów dla uchodźców w obliczu zmian środowiska przyrodniczego - na przykładzie obozu Mtendeli, Tanzania*

Szacuje się, że 6,6 miliona osób w skali globu żyje w obozach dla uchodźców. Choć powstają one jako schronienia tymczasowe, funkcjonują przez dziesięciolecia, gromadząc wielotysięczne populacje na niewielkich przestrzeniach. Prowadzi to do zmian środowiska przyrodniczego na ogromną skalę, generując konflikty o zasoby i zagrażając bezpieczeństwu żywnościowemu.

Celem wystąpienia jest prezentacja wyników badań terenowych wskazujących na szereg zmian w środowisku przyrodniczym spowodowanych obecnością obozów dla uchodźców w Tanzanii. Podczas gdy zarządzający obozami starają się wdrażać działania przeciwdziałające negatywnym skutkom eksploatacji terenu, mieszkańcy mierzą się z zarządzeniami ograniczającymi ich możliwości przetrwania. W odpowiedzi, ich strategie adaptacyjne rozwijają się w kontrze do oficjalnych założeń zarządzania obozami.

Prezentowane badania realizowane w ramach projektu ARICA A multi-directional analysis of refugee/IDP camp areas based on HR/VHR satellite data mają na celu wypracowanie rekomendacji pozwalających na niwelowanie degradacji środowiska przyrodniczego przy jednoczesnym wspieraniu mieszkańców obozów i ich okolic.

mgr Dominik Wach (Uniwersytet Warszawski) - *Wpływ obozu Kutupalong-Balukhali na stan środowiska przyrodniczego w regionie Cox's Bazar w Bangladeszu*

Problemy wynikające z obecności dużych skupisk migrantów przymusowych w krajach Globalnego Południa i wpływ obozów dla uchodźców na środowisko naturalne są wielokrotnie pomijane lub niedostatecznie eksponowane. Kraje takie jak Bangladesz, mierzą się często z wyzwaniem związanym z przyjęciem dużej liczby migrantów przymusowych mimo posiadania niewystarczających środków na sprostanie temu zadaniu. W rezultacie, obozy dla uchodźców są budowane spontanicznie i występują w nich problemy z dostępem do podstawowych zasobów. Niekontrolowane powstawanie obozów oraz częsta zależność od pomocy humanitarnej wymuszają często działania, których konsekwencją są degradacja środowiska przyrodniczego oraz konflikty o dostęp do zasobów między uchodźcami a lokalną ludnością.

Celem wystąpienia jest prezentacja, na przykładzie obozu Kutupalong-Balukhali w Bangladeszu, najważniejszych skutków funkcjonowania obozów dla migrantów przymusowych dla środowiska przyrodniczego. Wstępne wyniki badań zgromadzone m.in. podczas wywiadów eksperckich wskazują, że powstanie uznawanego za największy na świecie obozu Kutupalong-Balukhali i dalsza jego działalność, mają istotny wpływ na zmianę topografii terenu, czy znaczącą zmianę zalesienia w regionie.

Badania prowadzone w ramach projektu "ARICA A multi-directional analysis of refugee/IDP camp areas based on HR/VHR satellite data" mają na celu wypracowanie rekomendacji pozwalających na niwelowanie negatywnych dla środowiska naturalnego skutków działalności obozów dla uchodźców oraz zrównoważone zarządzanie tymi obszarami.

Sesja 18a. Migracja jako czynnik i odpowiedź na ryzyka społeczno-ekonomiczne cz. 1 (prowadzenie: dr hab. Agata Górny, prof. UW; dr hab. Paweł Kaczmarczyk, prof. UW)

dr Michał Schwabe (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie) - *Czynniki emigracji zarobkowych w świetle emigracji do Wielkiej Brytanii po akcesji Polski do UE*

Celem wystąpienia jest przedstawienie czynników emigracji zarobkowej wykraczających poza różnicę w oczekiwanym dochodzie, a także roli barier w przepływach pracowników i ich wpływu na kształtowanie strumieni migracyjnych. Czynniki migracji zostały poddane analizie na poziomie mikro-, mezo- oraz makroekonomicznym. Ponadto analiza objęła bariery w przepływach pracowników, w podziale na bariery o charakterze administracyjno - prawnym i barierę w postaci dystansu (odległości) - z uwzględnieniem różnych jego wymiarów (społecznego, geograficznego, kulturowego). Przedstawiono również narzędzia do badania wpływu poszczególnych czynników na opłacalność procesu migracyjnego. W części empirycznej zaprezentowano wyniki badań nawiązujących do omówionych teorii, z wykorzystaniem danych dotyczących migracji polskiej do Wielkiej Brytanii.

dr Karolina Kupis (Uniwersytet Opolski) - *Emigracja jako sytuacja edukacyjna w biografii małżeńskiej*

Rok 2004, w którym Polska wstąpiła do struktur Unii Europejskiej stał się asumptem emigracji Polaków oraz związanych z nimi nowych kierunków poakcesyjnych wyjazdów, z których, aż do roku 2018 rosnącą popularnością cieszyła się Wielka Brytania. W świetle przeprowadzonych badań decyzja o wyjeździe jest wydarzeniem znaczącym zarówno w biografii emigranta, jak i jego całej rodziny. Zdaniem Agnieszki Bron (2000, 2006) emigracja jest wydarzeniem o charakterze edukacyjnym rozpoczynającym „projekt uczenia się”, ale jednocześnie wiąże się z przeżywaniem tzw. „floatingu” czyli odczuwaniem zawieszenia, ambiwalencji odczuć oraz licznych napięć. Celem badań uczyniono wyjaśnienie procesu uczenia się małżonków doświadczających emigracji. Badania przeprowadzono na terenie Wielkiej Brytanii, zaproszono do nich małżeństwa przebywające na emigracji długookresowej. Dobór próby miał charakter kuli śniegowej. Ostatecznie w badaniach wzięło udział 10 diad małżeńskich zamieszkujących na terenie czterech miast tj. Londyn, Eastbourne, Bournemouth i Southampton. W wyniku analizy materiału empirycznego zauważono, iż w porównaniu z koncepcją Agnieszki Bron, floating doświadczany przez Narratorów i ujawniony w badanych biografiami miał charakter mozaikowy, tracił swoją etapowość, ale jednocześnie zyskał większą ilość elementów składowych opisywanego procesu. Dodatkowo wyróżniono dziewięć strategii służących radzeniu sobie z odczuwanym poczuciem zawieszenia. Należy podkreślić, iż sam proces uczenia się postrzegany był przez Narratorów jako wartościowy i sprzyjający adaptacji.

dr Małgorzata Dziekońska (Uniwersytet w Białymstoku) - *Decyzje o powrotach do Polski z wieloletnich migracji zagranicznych: wyniki badania jakościowego*

W literaturze migracyjnej dobrze rozpoznane są motywacje migracji zagranicznej, zdecydowanie mniej wiadomo o determinantach powrotu, zwłaszcza z migracji wieloletniej. W wystąpieniu zaprezentowane zostaną wyniki badania jakościowego z osobami, które powróciły do Polski z migracji trwającej minimum dekadę. Analizowane będą przyczyny, dla

których zagraniczny pobyt trwał od 10 do nawet 18 lat, czynniki, które pośrednio i bezpośrednio złożyły się na podjęcie decyzji o powrocie oraz sam proces decyzyjny. Wyniki wskazują, że powrót to optymalna odpowiedź migranta na ryzyka jakie pojawiły się na danym etapie jego życia (np. finansowe) i w zmieniających się okolicznościach społeczno-ekonomicznych kraju migracji (np. Brexit, pandemia).

dr Sergii Iaromenko (Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN) - *Wpływ czynników społeczno-gospodarczych na profil emigracji z Ukrainy do Polski przed i w trakcie wojny wywołanej przez Rosję*

Migracja Ukraińców w celu zatrudnienia w krajach Unii Europejskiej, w tym szczególnie do Polski miała znaczną falę w ostatnich 15-20 latach. Przyczynami tego były niskie pensje w Ukrainie, wysoki stopień bezrobocia, degradacja gospodarki na obszarach wiejskich – redukcja miejsc pracy w rolnictwie przez upadek rodzinnych gospodarstw rolniczych oraz deindustrializacja w miastach.. Największy odpływ z Ukrainy notowany był wśród ludności w wieku produkcyjnym, w tym szczególnie osób w wieku mobilnym. Wojna wywołana przez Rosję w 2022 roku zmieniła sytuację. Motywy ekonomiczne emigracji z Ukrainy (związane z poprawą dochodów) zamienione zostały na motywy polityczne (związane z bezpieczeństwem). Zmienił się także profil emigrantów. Emigrują zarówno osoby w wieku produkcyjnym, choć są to tylko kobiety, jak i przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Głównym problemem jest jak wojna zmieniła profil migrantów z Ukrainy i jakie to będzie miało skutki dla Polski w zakresie gospodarki i polityce społecznej.

Sesja 18b. Migracja jako czynnik i odpowiedź na ryzyka społeczno-ekonomiczne cz. 2 (prowadzenie: dr hab. Agata Górny, prof. UW; dr hab. Paweł Kaczmarczyk, prof. UW)

dr hab. Agata Górny, prof. UW (Uniwersytet Warszawski) - *Trajektorie mobilności przestrzennej i na rynku pracy w czasach kryzysu: migracji z Ukrainy do Polski w kontekście konfliktu zbrojnego 2014 (współautorka: Roos van der Zwan, NIDI)*

Analizy porównawcze integracji ekonomicznej migrantów dobrowolnych i przymusowych to ciągle niewielki wycinek badań migracyjnych. Referat wpisuje się w ten obszar badań porównując mobilność sektorową na polskim rynku pracy migrantów ukraińskich, którzy rozpoczęli migrację do Polski przed wybuchem rosyjsko-ukraińskiego konfliktu zbrojnego w 2014 (migranci dobrowolni) i po jego rozpoczęciu (osoby o cechach migrantów przymusowych). Biorąc pod uwagę różnice w ryzykach związanych z migracją tych dwóch grup, oczekuje się różnic pomiędzy wzorcami ich mobilności oraz trajektoriami na polskim rynku pracy. Analizowane dane pochodzą z dwóch sondaży migrantów ukraińskich zrealizowanych we Wrocławiu (2018, N=500) i w Warszawie (2019, N=1319).

mgr Michał Żejmis (Uniwersytet Warszawski) - *Ryzyka migracji z Gruzji do Rzeczypospolitej Polskiej po rozpadzie Związku Sowieckiego (1991-2022)*

Referat prezentuje część wyników własnych badań empirycznych zrealizowanych w okresach wzmożonego napływu z Gruzji do RP: migrantów przymusowych po tzw. Wojnie pięciodniowej 2008 r. oraz migrantów zarobkowych po 2017 r. Analiza wypowiedzi migrantów i opinii ekspertów zostanie przedstawiona w kontekście wymiarów ryzyka i niepewności związanych ze społeczno-ekonomicznymi i politycznymi uwarunkowaniami mobilności. Na podstawie rozprawy doktorskiej będącej na ukończeniu, referat obejmie syntetyczne ujęcie wpływu na migracje z Gruzji do RP - identyfikowanych kryzysów regionalnych i kryzysów występujących w szerszej skali w strefie postsowieckiej i UE. Pandemia stanowi jedno z uwarunkowań weryfikowanych w ramach badania terenowego przeprowadzonego w kilku województwach.

Wioletta Józwiak-Majchrzak (Dom Samotnej Matki w Łodzi, Rada ds Rozwiązywania Problemów Bezdomności w Łodzi) - *Migracje bezdomnych kobiet z dziećmi*

Wystąpienie ujmuje problem migracji kobiet z dziećmi w kryzysie bezdomności. Migracje, w tym między Ośrodkami Wsparcia są próbą radzenia sobie z bezdomnością i unikaniem usamodzielnienia. Instytucje Pomocowe oraz Sądy Rodzinne przekazują sobie prowadzenie spraw ze względu na miejsce pobytu, co uniemożliwia pracę z rodziną. Częste migracje bezdomnych rodzin niepełnych ma znaczenie na wypełnianie obowiązków opiekuńczo-wychowawczych, usamodzielnienie oraz na sytuacje bezdomnych dzieci. Częste migracje są ryzykiem przemocy wobec dzieci w postaci zaniedbania. Autorka na podstawie badań własnych zaprezentuje przyczyny migracji, konsekwencje migracji na życie rodziny oraz strategię radzenia sobie i unikania odpowiedzialności przez Instytucje za rodziny w kryzysie bezdomności.

Sesja 19. Migracje i migranci stanu wojennego (prowadzenie: prof. dr hab. Joanna Wojdon)

dr Anna Rudek-Śmiechowska (Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA) - *Czy można być artystą w Ameryce? Odrza środowiska polskich artystów plastyków, zatrzymanych na emigracji w Stanach Zjednoczonych przez wprowadzenie stanu wojennego w Polsce*

Wprowadzony w Polsce, 13 grudnia 1981 roku, stan wojenny zatrzymał w Stanach Zjednoczonych znaczącą liczbę polskich artystów plastyków. Z analizy mikro historii osób osiadłych głównie w Nowym Jorku, ale też w Los Angeles czy Chicago, rysuje się obraz emigracji artystycznej: artyści plastycy różnych mediów (malarze, rzeźbiarze, graficy, ilustratorzy, performerzy), urodzeni w Polsce, wielu w trakcie lub zaraz po studiach w Akademiach Sztuk Pięknych czy Szkołach Sztuk Pięknych, wielu z doświadczeniami stypendiów lub wjazdów artystycznych oraz zarobkowych do Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych, różne powody wyjazdów do Stanów Zjednoczonych, powody pozostania, plany na przyszłość, różnie układające się życiorysy. Najważniejszą w tym obrazie, staje się analiza dróg poszukiwania własnego miejsca w nowym/amerykańskim świecie sztuki – rządzącym się nieco innymi prawami niż znany z doświadczenia rynek Polski, Francji czy Niemiec. Wyłania się z niej obraz, w którym jednym udało się znaleźć odpowiednie miejsce w strukturach amerykańskiego rynku sztuki, inni musieli od sztuki odejść i pracować w innych zawodach, część porzuciła sztuki plastyczne, inni przewartościli je na hobby. Czy można było być artystą plastykiem w Ameryce? Jak rysuje się środowisko artystów plastyków emigrujących do Stanów Zjednoczonych? Na te i inne pytania odpowie niniejszy referat.

dr Agnieszka Szczepaniak-Kroll (Instytut Archeologii i Etnologii PAN) - *Migranci stanu wojennego, czyli jak kryzys zmienić w sukces*

Stan wojenny zaskoczył wielu Polaków przebywających na Zachodzie w ramach krótkoterminowych pobytów. Większość z nich musiała w ciągu kilku godzin zdecydować o powrocie, bądź pozostaniu na stałe poza krajem. Ci, którzy ostatecznie zdecydowali się na emigrację, najczęściej nie byli na to przygotowani językowo, zawodowo, materialnie, a szczególnie emocjonalnie. Ich długofalowe strategie pobytowe w nowym państwie musiały powstawać spontanicznie, przy wykorzystaniu bardzo skromnych możliwości i warunków, w których się znaleźli. O tym, że były one skuteczne, mimo specyficznych okoliczności, świadczył fakt, że z czasem do tych migrantów dołączały kolejne osoby, podejmujące niekiedy heroiczne wysiłki, by uciec z Polski. Niezbyt dogłębnie kalkulowały one szanse powodzenia za granicą, zdecydowane były podjąć ryzyko nawet za wysoką cenę, aby całkowicie zmienić swoje życie.

W referacie zaprezentowane zostaną scenariusze, jakie udało się wypracować polskim migrantom z tego okresu w poszukiwaniu swojego miejsca w Berlinie Zachodnim, służące zaadoptowaniu się a następnie integracji ze społeczeństwem przyjmującym. Uwzględniony będzie ówczesny specyficzny status zachodniej części berlińskiej metropolii, posiadającej znaczną autonomię w stosunku do RFN, kształtującej w dużej mierze własną politykę imigracyjną, uważanej za ostoję wolności i demokracji, nazywanej "wyspą imigrantów". Słowo sukces będzie miało w wystąpieniu specyficzny kontekst, daleki od powszechnie przyjętego. Rozważać będę bowiem, czym jest sukces migracyjny widziany z perspektywy

polskich migrantów, definiowany przez nich samych jako satysfakcjonująca ich integracja. Jak się okazuje integracja jest przez tych Polaków często rozumiana nieco inaczej niż w rozprawach naukowych, czy w wytycznych wyznaczanych przez państwa dążące do inkluzji migrantów. Polacy częściej postrzegają ją jako długofalowy (i odwracalny) proces, złożony z kulminacyjnych, „znaczących” momentów, w którym kluczowe są indywidualne odczucia satysfakcji z decyzji o emigracji, osiąganego dobrostanu a nie jedynie dopasowanie się do określonych wymogów, spełnienie minimalnych warunków.

Wystąpienie oparte zostanie na wynikach dwóch projektów naukowych, realizowanych przeze mnie w Berlinie w latach 2009-2018, w ramach grantów NCN.

dr Justyna Kijonka (Uniwersytet Śląski w Katowicach) - *“Na niemieckich papierach”- migracje do Republiki Federalnej Niemiec w latach 80. XX wieku*

Układ normalizacyjny między RFN a PRL umożliwił wyjazdy wielu polskim obywatelom do Niemiec Zachodnich w oparciu o dokumenty potwierdzające ich niemieckie pochodzenie. Największy odpływ miał miejsce w latach 80. Wielu wyjeżdżających pochodziło z Górnego Śląska. Wystąpienie poświęcone będzie emigracji „na pochodzenie” - tak zwanym Aussiedlerom – z Górnego Śląska. W pierwszej części przedstawiony zostanie kontekst społeczno-polityczny wyjazdów Górnoślązaków do Niemiec. W kolejnej zaprezentuję wyniki własnych badań socjologicznych (w tym wywiadów z Aussiedlerami) poświęconych migrantom z Górnego Śląska w RFN, którzy wyjechali „na pochodzenie” między innymi w latach 80. XX w.

Sesja 20. Genderowe zagadnienia migracji w czasie i po pandemii COVID-19 – marginalizacja, przetrwanie, opór i strategie radzenia sobie, wyzwania na przyszłość (prowadzenie: prof. dr hab. Krystyna Slany; dr Magdalena Ślusarczyk, prof. UJ; dr Justyna Struzik)

prof. Anne White (University College London) - *Radzenie sobie w czasie pandemii: analiza genderowa narracji Ukrainek i Ukraińców, mieszkających w średnich miastach Polski. Studium przypadku Kalisza i Piły*

Badania na temat migracji zarobkowych z Ukrainy do Polski pokazują, że jedną z głównych motywacji jest poszukiwanie stabilności, pewności i poczucia normalności, przeważnie finansowej, ale nie tylko. Dlatego nawet do inwazji Ukrainy wiele rodziców ukraińskich zabierało swoje dzieci do Polski. Jednak pandemia zakłócała strategie życiowe wielu osób i zmuszała do refleksji nad prawidłowością decyzji zamieszkać w Polsce. W referacie przedstawię wyniki z moich wywiadów w 2021-2 wśród 44 Ukrainek i Ukraińców w Kaliszu i Piły. Porównuję refleksje kobiet i mężczyzn nad trudnościami, które oni napotykali, oraz ich opowiadania na temat radzenia sobie w czasie pandemii.

mgr Aleksandra Gulińska (Uniwersytet Warszawski) - *Uchodźczynie z krajów byłego ZSRR w dobie pandemii w Polsce*

Celem referatu jest ukazanie sytuacji kobiet-uchodźczyń z republik byłego ZSRR (przede wszystkim Czechenii i Tadżykistanu) w okresie pandemii Covid-19 w Polsce.

W referacie przedstawię wyniki moich badań pochodzące z obserwacji uczestniczącej oraz wywiadów pogłębionych z kobietami mieszkającymi w ośrodkach UdSC oraz w prywatnych mieszkaniach (m.in. Warszawa, Białystok, Biała Podlaska, Nadarzyn) w trakcie i po zniesieniu obostrzeń sanitarnych.

Interesujące jest tutaj zarówno prześledzenie problemów trapiących uchodźczynie w okresie pandemii (zmiany na rynku pracy prekaryjnej, ograniczenie oferty NGO, nasilenie przemocy w rodzinie, popularność wśród uchodźczyń ruchu antyszczepionkowego) jak i strategiom przeciwdziałania tym zjawiskom podjętych przez nie same.

Jun. Prof. Dr. Karolina Bargłowski (TU Dortmund University) - *Współczesny naród imigrantów? Wpływ pandemii COVID-19 na migrantki w Niemczech*

Niemcy są narodem imigrantów i w coraz większym stopniu polegają na pracy imigrantów. A jednak Niemcy długo wahały się, czy zaakceptować tę rzeczywistość. Obecnie Niemcy przedstawiają się jako nowoczesny kraj imigracji, który płynie pod prąd restrykcyjnej polityki migracyjnej. W niniejszej prezentacji skupię się na konsekwencjach, jakie dla migrujących kobiet mają przepisy dotyczące COVID-19, mające na celu ograniczenie rozprzestrzeniania się wirusa. Zwrócę uwagę na brak działań uwzględniających kwestie płci oraz na wysoki stopień utowarowienia niemieckiej polityki migracyjnej, który prawdopodobnie pogorszy szanse życiowe migrantek w Niemczech.

dr Agnieszka Pawlak-Kałużyńska (Uniwersytet Medyczny w Łodzi) - *Emigrantki zarobkowe w obliczu choroby – strategie leczenia*

Według informacji GUS o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2020, w końcu 2020 r. poza granicami Polski przebywało czasowo około 2 mln 239 tys.

Polaków. Około połowę migrantów stanowią kobiety. Badanie migracji zarobkowych można podejmować z różnych perspektyw, m.in. coraz częściej badane są relacje między migracją a zdrowiem. Celem wystąpienia będzie prezentacja wyników badania na temat tego, jak kobiety-emigrantki radzą sobie na emigracji w obliczu choroby – na co chorują, jakie strategie leczenia podejmują (samoleczenie, poszukiwanie profesjonalnej pomocy itp.), czy mają wsparcie w obliczu choroby oraz z jakich źródeł. Jednym z elementów badania będzie analiza podejścia kobiet-migrantek do choroby COVID-19 – czy chorowały, a jeśli tak – to jakie strategie leczenia wówczas podejmowały oraz jaki ogólnie miały stosunek do pandemii COVID-19 (traktowały ją jako poważne zagrożenie czy negowały jej istnienie oraz czy i jaki wpływ na ich opinie na ten temat miało przebywanie na emigracji i stosunek tamtejszego społeczeństwa do pandemii).

dr hab. Julita Makaro, prof. UWr (Uniwersytet Wrocławski) - *Sprawczość (agency) jako kategoria teoretyczna w badaniach migracji kobiet. Propozycja przesunięcia horyzontu badań*

Feminizacja migracji jest obecna w literaturze przedmiotu od kilku dekad. Historia refleksji nad migracjami kobiet skutkowałą wykształceniem się dominujących obszarów badawczych (np. niewidzialna praca, rodzina, securytyzacja). Zgłaszany referat ma na celu zaproponować wyjście poza te obszary i badanie – jako równie ważnych dla zaawansowania procesów integracyjnych – nie tylko zamierzonych przyczyn i skutków migracji, ale również tych niezamierzonych – szczególnie w kontekście zmian, jakie wywołują w budowaniu tożsamości płciowej migrantek. Przydatna, bo pozwalająca poznać różne odcienie podmiotowości i refleksyjności w działaniu migrantek jest kategoria `agency`, czyli sprawczości. Łącząc w sobie napięcia między jednostkowymi możliwościami wywierania wpływu a niezależnymi od jednostki strukturami obiektywnymi pozwala poznać i zrozumieć integrację przez pryzmat określających ją czynników subiektywnych i obiektywnych.

Sesja 21a. Diaspora a państwo pochodzenia w czasie kryzysu politycznego cz. 1 (prowadzenie: dr hab. Magdalena Lesińska, dr Marta Jaroszewicz, mgr Ksenia Homel)

dr Anzhela Popyk (Uniwersytet SWPS/Uniwersytet Warszawski) - *"We Need to Teach Them the Language or We are Going to Lose Them": Diaspora Education Policy in Poland and Lithuania*

Diaspora education policy is fundamental not only for receiving knowledge but also for building and strengthening beliefs and values, as well as constructing identity and a sense of belonging to the state of origin. For those who live outside the country of origin, education takes the additional dimension of building or preserving national/ethnic ties with the homeland. The aim of this paper is to investigate whether and which policy measures in the field of diaspora education were taken by two states, Lithuania and Poland, since the EU accession. It also seeks to study the challenges the states and the states' institutions face while planning and realizing diaspora education policy.

mgr Justyna Laskowska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) - *Charakterystyka diaspory tureckiej w Republice Federalnej Niemiec - wybrane aspekty*

W latach 1961 – 1990 do Niemiec przybyło ok. 4 mln obywateli tureckich. Na początku byli to przede wszystkim imigranci zarobkowi. W ostatnim półwieczu struktura migracji tureckiej uległa przekształceniu a migracja rodzinna, dominująca w ostatnich latach, znacznie straciła na znaczeniu.

Równolegle rozwinęła się transnarodowa diaspora turecka, która jednocześnie kreuje się jako grupa o określonej tożsamości zbiorowej i grupa aktywnie uczestnicząca w budowaniu transnarodowych powiązań.

Artykuł będzie próbą odpowiedzi na pytanie, które z czynników: polityczne, kulturowe czy religijne determinują zmiany i kształtują transnarodowy charakter diaspory tureckiej w Republice Federalnej Niemiec.

mgr Joanna Sikorska (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie) - *Jezyd, Kurd, a może Irakijczyk? Tożsamość diaspor jezydzkich a dążenia narodowościowe w Górach Sindżaru*

Jezydzi to społeczność, która z powodu głoszonej doktryny wiary wielokrotnie doświadczała prześladowań. Stanowią mniejszość etniczną i religijną, tradycyjnie zamieszkującą regiony Sindżaru i Szejchanu, częściowo zarządzane przez Autonomiczny Region Kurdystanu. Od ostatnich trzydziestu lat widać rosnącą tendencję wśród Jezydów dotyczącą budowania świadomości narodowej wśród sindżarskiej społeczności. Te aspiracje zostały utrwalone traumą inwazji ISIL na Sindżar w sierpniu 2014 roku, po której Jezydzi żyją w rozproszeniu. Referat przedstawi społeczności diasporyczne w północnym Iraku oraz w Niemczech, Francji i Grecji oraz Ameryce Północnej i ukaże różnorodność grupy pod względem tożsamości narodowo-etnicznej oraz dużej dynamiki przemian, szczególnie w świetle proklamacji Ezidihanu na terenie Iraku.

mgr Klaudia Kosicińska (Instytut Slawistyki PAN) - Strategie zaangażowania Azerbejdżan i Ormian Gruzji w wojnie w Górskim Karabachu w 2020 roku – między aktywizmem a „dobrosąsiedztwem”

Wojna między Armenią a Azerbejdżanem w Górskim Karabachu w 2020 roku nie zaangażowała Gruzji bezpośrednio po żadnej ze stron konfliktu, ale fakt zamieszkiwania na jej terenie mniejszości azerbejdżańskiej i ormiańskiej sprawił, że problem toczącej się za południowymi granicami wojny nie mógł zostać zignorowany. Jednak brak sprecyzowanego stanowiska wobec wojny oraz polityki wobec obu mniejszości spowodował, że każda z nich wypracowała własne strategie działań podczas wojny. Prezentacja ma na celu przedstawienie wyników etnograficznych badań terenowych prowadzonych od 2020 roku w regionach zamieszkiwanych przez wspomniane mniejszości etniczne. Analiza została poprzedzona badaniami polegającymi na rozmowach z trzydziestoma mieszkańcami pochodzenia azerbejdżańskiego i ormiańskiego, obserwacji uczestniczącej oraz analizie mediów społecznościowych. Chcę omówić tło, na jakim doszło do zaangażowania Azerbejdżan i Ormian Gruzji w wojnę w Górskim Karabachu oraz przyjrzeć się charakterowi działań i motywacji moich partnerów badawczych. Omówię strategie i formy aktywizmu dwóch mniejszości w odpowiedzi na kryzys w kraju pochodzenia i rolę mediów społecznościowych w tych działaniach, zestawiając je z pojęciem „dobrosąsiedztwa”, służącym do opisanie systemu polegającego na zachowaniu pokojowych relacji sąsiedzkich w sytuacjach konfliktowych. Postaram się również sproblematyzować kwestię państwa pochodzenia i używania pojęcia „diaspory” w odniesieniu do rozmówców.

Sesja 21b. Diaspora a państwo pochodzenia w czasie kryzysu politycznego cz. 2 (prowadzenie: dr hab. Magdalena Lesińska, dr Marta Jaroszewicz, mgr Ksenia Homel)

dr hab. Magdalena Lesińska (Uniwersytet Warszawski/KBnM PAN), dr Marta Jaroszewicz (Uniwersytet Warszawski), mgr Ksenia Homel (Uniwersytet Warszawski) - *Diaspora jako demokratyczna opozycja polityczna. Działania białoruskiej diaspory i jej liderów po wyborach prezydenckich 2020*

Kiedy autorytarny reżim zabrania swobodnej działalności politycznej, rolę opozycji demokratycznej wobec autorytarnego rządu działającej na rzecz demokratyzacji kraju często przejmuje na siebie diaspora i jej liderzy. Choć aktywność polityczna poza granicami państwa jest trudna i wymagająca, to przykład diaspory białoruskiej i jej liderów pokazuje, że diaspora może pełnić rolę uznanego na arenie międzynarodowej podmiotu politycznego. Działalność prodemokratyczna białoruskiej diaspory po sfałszowanych wyborach prezydenckich 2020 oraz dalszym zaostrzeniu polityki reżimu skupia się na kilku głównych obszarach: kontynuacji oporu wobec autorytarnego reżimu w kraju pochodzenia, rozwoju opozycyjnych struktur reprezentacji politycznej za granicą, zjednoczenia społeczeństwa białoruskiego oraz wypracowania programu politycznego dla przyszłej demokratycznej Białorusi.

dr Magdalena Lachowicz (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) - *Reakcja diaspory rosyjskiej na migrację polityczną przed i po 24.02. 2022 r.*

Od 2012 roku FR zmienia funkcjonowanie trzeciego sektora poprzez wzmocnienie kontroli, proces centralizacji i wprowadzenie represywnych rozwiązań prawnych (status agenta zagranicznego, ustawa o ekstremizmie, procesy administracyjne i karne, ograniczenie wolności mediów i aktywistów na rzecz ekologii itd.). Migracja niezależnych rosyjskich aktywistów, intelektualistów i dziennikarzy do Europy Zachodniej z przyczyn politycznych stale wzrastała, a po 24 lutego 2022 r. przybrała dynamiczny charakter. Uzasadnione jest zatem zestawienie danych o reakcji diaspory rosyjskiej w Europie na stan i potok migracji politycznej przed i po 24. lutego 2022 r.

dr hab. Joanna Fomina (Instytut Filozofii i Socjologii PAN) – *Pod flagą biało-niebiesko-białą: Antywojenne i prodemokratyczne działania rosyjskich migrantów w Europie*

W odpowiedzi na wojnę wytoczoną przez Federację Rosyjską przeciwko Ukrainie w działania antywojenne i pomocowe zaangażowali się nie tylko sami Ukraińcy w swoim kraju i poza jego granicami, mieszkańcy innych krajów, lecz również imigranci z Rosji kontestujący autorytarny reżim w swoim kraju. Zaangażowanie to poszerzyło dotychczasowy wachlarz prodemokratycznych działań społeczno-politycznych rosyjskim migrantów, większość z których opuściła swój kraj z powodów politycznych. Analizuję i systematyzuję te działania rosyjskich migrantów w odpowiedzi na wojnę według trzech wymiarów: materialnego (niesienie pomocy ukraińskim uchodźcom oraz ofiarom wojny w Ukrainie, wsparcie dla wojska ukraińskiego), symbolicznego (budowanie wizerunku „Innej Rosji”, tożsamości kolektywnej, nowych symboli) oraz informacyjnego (przeciwdziałanie dezinformacji i propagandzie, kolportowanie rzetelnych informacji na temat działań wojennych) w kontekście wcześniejszych transnarodowych działań pro-demokratycznych rosyjskim migrantów (Fomina 2022). Omawiam również motywacje, dylematy i wyzwania związane z tym zaangażowaniem.

Sesja 22. Procesy migracyjne w perspektywie badań wizualnych (prowadzenie: dr hab. Tomasz Ferenc, prof. UŁ; dr Jakub Adamski)

prof. dr hab. Krzysztof Olechnicki (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) - *Kontestujące, aktywizujące i interwencyjne możliwości fotografii w działaniu*

Historia fotografii jako praktyki społecznej przynosi wiele świadectw wspierających przekonanie o tkwiącym w niej znaczącym potencjale poznawania, ale i przekształcania rzeczywistości, potencjale aktywistycznym, co z perspektywy badań procesów migracyjnych pozwala traktować ją jako ważny zasób, narzędzie doskonale nadające się do ukazywania rozmaitych społecznych niesprawiedliwości, także tych związanych z migracją, wspierania procesów zmiany społeczno-kulturowej i pobudzania wrażliwości społecznej.

Referat będzie dotyczył różnych postaci i obszarów fotografii wykorzystywanej w kontekście badawczym i jednocześnie mającej walor akcjonalistyczny, przede wszystkim podejście tzw. foto-głosu, fotografii dokumentalnej i fotografii rzeczniczej. Wykorzystanie fotografii do badań procesów migracyjnych ma wiele zalet czysto poznawczych, ale najważniejszą korzyścią wydaje się być jej endogenna łatwość przekraczania granic między różnymi dziedzinami myślenia i działania, w tym między zdystansowaną nauką akademicką a zaangażowaną nauką stosowaną.

dr Anna Fiń (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) - *Fotografia migracyjna i jej rola w badaniach procesów migracyjnych. Refleksje z początkowego etapu badań*

Celem zgłaszanego referatu jest zaprezentowanie wstępnych refleksji na temat roli i funkcji fotografii migracyjnej w badaniach procesów i zjawisk migracyjnych. Fotografia migracyjna jest rodzajem fotografii tematycznej, która na stałe wpisała się w kanon fotografii społecznej, etnograficznej, dokumentalnej i artystycznej. Ten typ fotografii rozwijał się od końca 19 wieku a jego głównym celem było rejestrowanie określonych fragmentów imigranckiej rzeczywistości społecznej oraz dokonujących się w niej zmian. Obecnie, zakładam, że z fotografii migracyjnej możemy wydobyć użyteczne dane o kulturze, społeczeństwie i samym zjawisku w określonym czasie. Proponowany temat dotyczyć będzie omówienia podstawowych kwestii związanych z zastosowaniem fotografii w badaniach migracyjnych oraz określenia teoretycznego i analitycznego potencjału danych zawartych w fotografii migracyjnej dla badania zjawisk i procesów migracyjnych. Wystąpienie będzie miało charakter prezentacji głównych założeń realizowanego przeze mnie projektu badawczego „Fotografia migracyjna i jej rola w badaniach procesów migracyjnych. Studia z zakresu wizualnej socjologii i historii,, oraz refleksji powstałych na bazie początkowego etapu tych badań.

dr hab. Tomasz Ferenc, prof. UŁ (Uniwersytet Łódzki), prof. dr hab. Marek Domański (Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi) - *Od rejestracji do interwencji. Socjologiczna analiza fotograficznych reprezentacji emigrantów na przykładzie wybranych projektów*

Historia fotografii obfituje w liczne dokumentacje losów emigrantów, warunków ich życia, wysiłków podejmowanych na rzecz poprawy losu. W repertuarze zainteresowań dokumentalistów różne aspekty tych procesów migracyjnych szybko pojawiały się obok takich tematów jak praca, bieda, wykluczenie, czas wolny. Fotografia takie powstawały licznie przez cały XX wiek, ukazując zarówno migracje wymuszone, jak i dobrowolne, wewnętrzne i zewnętrzne, trwałe i okresowe. Początkowo miały one klasyczny, dokumentalny styl, z czasem zaczęły się zmieniać i obok klasycznie wykonywanych reportaży oraz projektów

dokumentalnych pojawiły się nowe narracje fotograficzne poświęcony migracjom. Ich twórcy zaczęli między innymi współpracować z emigrantami i uchodźcami archiwizując wykonywane przez nich zdjęcia, śledząc trasy ich wędrówek, nagrywając wywiady. Zaczęto także stosować nowoczesne techniki fotograficzne np. wykorzystujące podczerwień lub zaawansowane wojskowe systemy obserwacji oraz drony. W wystąpieniu przyjrzymy się zmianom jakie zachodzą w sposobach budowania wizualnych narracji poświęconych migracjom, jakie są ich obiegi oraz strategie obrazowania, które w moim przekonaniu odzwierciedlają także zachodzące zmiany kulturowe, zarówno te społeczne, jak i te w obszarze kultury wizualnej.

Rada Programowa Konferencji: Przemysław Śleszyński (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN) – Przewodniczący, Maciej Duszczyk (Uniwersytet Warszawski), Agata Górny (Uniwersytet Warszawski), Halina Grzymała-Moszczyńska (Uniwersytet Jagielloński), Romuald Jończy (UE Wrocław), Dariusz Niedźwiedzki (Uniwersytet Jagielloński), Brygida Solga (Politechnika Opolska/Instytut Śląski), Jacek Schmidt (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Komitet Organizacyjny Konferencji: Marcin Gońda (Uniwersytet Łódzki) – Przewodniczący, Aleksandra Sobańska (Uniwersytet Łódzki) – Sekretarz, Izabela Florczak (Uniwersytet Łódzki), Magdalena Lesińska (Uniwersytet Warszawski), Anna Mazurkiewicz (Uniwersytet Gdański), Janusz Mucha (Uniwersytet w Białymstoku), Piotr Szukalski (Uniwersytet Łódzki), Przemysław Śleszyński (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN), Katarzyna Winięcka (Uniwersytet w Białymstoku)

**XI Konferencja Komitetu Badań nad Migracjami PAN
„Migracje w dobie kryzysów społecznych”**

Łódź, 21-23 września 2022 r.

**Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny UŁ,
ul. POW 3/5, 90-255 Łódź**

www.uni.lodz.pl/kbnmlodz2022